

תּוֹשַׁע
ELUL
TIŠRI
רוֹשׁ חֹדֶשׁ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Kresba Mark Podwal.

לשנה טובה תשע"ד תכתבו ותחתמו

ŠTASTNÝ A ÚSPĚŠNÝ NOVÝ ROK 5774

K NOVÉMU ROKU 5774

Vážení přátelé,

již na počátku září nastane období Vysokých svátků, doba pokání a hledání usmíření. Rád bych v této souvislosti zmínil aktuální situaci týkající se takzvaných „protiromských pochodů“. V naší nedávné minulosti máme vlastní zkušenost, která začínala takovými malými pochody a skončila obrovskou tragédií. Lidé, kteří aktivně organizují tato setkání, jsou pokračovatelé myšlenek nacismu. Naše komunita má povinnost upozorňovat na nebezpečí, která vyplývají z těchto idejí. Já doufám, že každý z nás může i malým dílem přispět k odsouzení rasismu, který vidíme v posledních týdnech v ulicích našich měst.

Především bych vám chtěl všem popřát úspěšný a spokojený nový rok a ať vám Hospodin žehná. Přijďte společně strávit sváteční chvíle ve svých organizacích.

Ať jste zapsáni a zapečetěni pro dobrý rok 5774.

S pozdravem Petr Papoušek,
předseda FŽO v ČR

NFOH: VÝBĚROVÉ ŘÍZENÍ

Nadační fond obětem holokaustu vyhledává veřejné výběrové řízení na podporu projektů v programech:

Péče – projekty sociální, zdravotní a psychologické péče o oběti holokaustu.

Připomínka – projekty sloužící k důstojné připomínce židovských a romských obětí holokaustu.

Obnova – projekty rekonstrukce, obnovy a údržby židovských movitých a nemovitých památek.

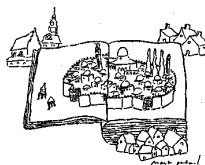
Budoucnost – projekty vzdělávání v judaismu a rozvoje židovských komunit.

V rámci programu je vyhlášen podprogram Naše budoucnost, který je určen na projekty podporující mladé židovské rodiny.

Uzávěrka pro příjem žádostí je **18. září 2013**. Na adrese www.fondholocaust.cz naleznete grantová pravidla a u jednotlivých programů v sekci „Pro žadatele“ formuláře žádostí, rozpočtů a další. V případě nejasností nás neváhejte kontaktovat či projekty s námi konzultovat.

Další informace získáte u koordinátorů programů – Péče, Připomínka a Budoucnost: Bc. Andrea Fictumová, e-mail: fictumova@fondholocaust.cz, tel. 224 261 573, 737 905 629. Obnova a podprogram Naše budoucnost: Marta Malá, e-mail: mala@fondholocaust.cz, tel.: 224

AKTUALITY

261 615, 777 331 937, www.fondholocaust.cz. Těšíme se na vaše projekty.

Nadační fond obětem holokaustu přejí všem čtenářům Rchchodeše dobrý a sladký rok 5774! Srdečně vás zveme na naše podzimní akce: **23. října** na kavárnu tří generací do Karlových Varů, **19. listopadu** na seminář o náhrocích na židovském hřbitově a **21. listopadu** na tradiční benefiční koncert, letos v rytmu romské hudby Terne Čhave a Imperio. Bližší informace naleznete na našich internetových stránkách. *mm*

STANICE VLTAVA K JOM KIPUR

Už třetí rok reprizuje Český rozhlas – stanice Vltava kolem podzimního svátku Jom kipur předchozí pořady z cyklu Synagogy Čech, Moravy a Slezska. Letos to bude 3. díl, který byl v roce 2008 poprvé věnován moravským lokalitám – Brnu, Boskovicím, Jevíčku a Lomnici u Tišnova. Vysílání bude uvedeno v pátek **13. září** od 20.00 do 22.10. Průvodcem moravských pořadů našeho cyklu je brněnský architekt Jaroslav Klenovský. Synagogální zpěvy připomenou někdejšího dlouholetého kantora Židovské náboženské obce v Brně pana Arnošta Neufelda. *vl*

SEMINÁŘ MAGEN DAVID ADOM

Izraelská záchranná služba Magen David Adom (MDA), jež patří k nejlépe propracovaným službám tohoto typu na světě, pořádá ve dnech **24.–29. listopadu 2013** již III. mezinárodní seminář na téma **Emergency Response** (Pomoc v tísni) pro lékaře, zdravotní sestry a záchranáře. Pětidenní akce bude zahrnovat mimo jiné přednášky o historii MDA a její roli v současné izraelské společnosti; setkání s odborníky a lékaři MDA; práci v terénu – přímo v ordinaci či ambulanci MDA. Seminář probíhá v angličtině. Účastníci si hradí letenku a pojištění. Ubytování je zahrnuto v účastnickém poplatku, který činí

950 dolarů. Pro více informací nás, prosím, kontaktujte na: abraham.bucek@gmail.com nebo vickia@mda.org.il. *ab*

DNY ŽIŽKOVSKÉHO KULTURNÍHO DĚDICTVÍ 2013

V rámci Dnů žižkovského kulturního dědictví, které tradičně navazují na projekt Dny evropského dědictví, se představí i pražská židovská obec. Zveme vás na několik zářijových programů:

Dne 3. 9. v kině Aero zahraje divadelní spolek Feigele představení pro děti *O Mordechaji Maiselovi a tajemném pokladu*; začátek 15.30, vstup zdarma.

Dne 8. 9. se konají komentované prohlídky na Novém židovském hřbitově. Trvají asi 2 hodiny, max. počet osob 25, začínají v 10, 11, 13, 14 a 15 hodin. Rezervace předem, vstup zdarma.

Téhož dne se konají komentované prohlídky na Starém židovském hřbitově ve Fibichově ulici. Prohlídka s průvodcem trvá asi hodinu, max. počet osob 25, čas prohlídek: od 10, 11, 13, 14, 15 a 16 hodin. Rezervace předem, vstup zdarma.

Dne **8. 9.** bude v Atriu (Čajkovského 12) od 16.00 uveden pořad *Židovské zvyky* – přednáška s promítáním a koncertem (židovský folklor), vstup zdarma.

Dne **24. 9.** od 18.00 vystoupí ve Střední uměleckoprůmyslové škole na Žižkově náměstí Duo Brikcius s koncertem ke 170. výročí narození českého violoncellisty a skladatele Davida Poppera. Vstup zdarma.

OBSAH

Novoroční dopis vrchního rabína 3
Sidry na tento měsíc, bohoslužby 4–5
Nadávký bez obsahu
rozhovor s překladatelem
a poslancem Danielem Kortem 6–8
Vzpomínky současníků
na Lenina a Stalina 9
Aviezer Tucker:
Pohádkový obchod 10–11
Alfred Grotte – průkopník výzkumu
starých synagog 12–13, 17
O podzimu v ligurském Lerici 14–15
Bitva o Zed nářků 16–17
Oskar Wiener:
Výcházka do Troje 18
Vzpomínka na Annu Bergmanovou 19
O české výpravě
na světové makabiádě 20
Izrael: Jedněte, nebo bude zle 21
Výběr z českého tisku 22
Kalendárium 23
PR pro Jom kipur 23
Zprávy, inzerce 24–26
Zprávy z obcí a ze světa 27–28

Milí přátelé,

někteří z vás si vzpomenu, že Ludvík Vaculík psával každé jaro fejeton „Jaro je tady!“. Již název říká, že měl opravdu na mysli jaro, kdy z holých stromů, kde se vzaly, tu se vzaly, pučí lístky a země si vyčaruje zelené šaty se žlutými a bílými květy. Bez souvislosti s očekáváním politického jara to však také nebylo. V těch dobách, kdy pan Vaculík každoročně psal své jarní fejetony (pokud tak ještě nečiní, což by se mu podobalo), bylo jaro veličinou, zaručující, že si koloběh přírody nedá do svých zákonů mluvit. Každoroční nástup jara je

všem lidem patrným projevem

řádu, fungujícího navzdory lidským úmyslům a snahám, a na to, zakázat přírodní zákony, byli i v Moskvě krátcí.

Jaro je však čtvrtinou ročního cyklu, následuje po něm léto, podzim a zima, z nichž čerpat naději je stále těžší. Tisíckrát si můžeme říkat, že období, kdy svěží šaty země začnou měnit barvy a nakonec opadají a nahotu země zakryje sníh, jsou přípravou k tomu, aby svět znovu ožil. V nesnadném životě, víme-li navíc až příliš dobře, že z moskevského Kremle číší mráz, to patrnou útěchu nepřináší. Tři roční období, která následují po jaru, ukazují vážnější, smutnější tvář řádu života. K tomu, aby vyhladila vrásky úzkosti, je třeba hlubší zamýšlení nad řádem jako takovým. Tohoto úkolu se podjal autor knihy *Kohelet*. Jak známo, dospěl k závěru, že v tomto světě pod sluncem nelze z kruhu udělat přímkou a veškeré snahy změnit řád věcí jsou odsouzeny k neúspěchu. Hodně lidí ho proto dodnes pokládá za pesimistu. Zamyslíme-li se však nad tím, v čem spočíval optimismus Vaculíkových fejetonů, že čerpaly z jistoty, že jaro přichází, ať se to komu líbí nebo ne, neměli bychom krále Šalomouna z pesimismu podezírat.

Řád oběhu Země kolem Slunce byl tenkrát na naší straně. Měli jsme v něm garanta, o nějž můžeme opřít svou naději tváří v tvář zvůli s její nutkavou potřebou kazit a ničit všechno, co vykazuje známky života. Jenomže od té doby jsme zas o něco moudřejší a poznáváme na vlastní kůži, že onen výjimečně špatný režim měl neméně špatné souputníky, jejichž existence nám tehdy unikala. Nemyslím tím jenom teroristy, neonacisty, kuplíře a korupčníky, ale bohužel i nás samé. Jarní polistopadová euforie se dosti rychle rozplynula, a když se na chvíli zhaslo, aby si každý mohl ukrást, nač dosáhne, zavládla „blbá nálada“. Tam, kde dříve bylo zapotřebí jenom souhlasně zvednout ruku nebo podepsat prohlášení o vstupu vojsk či antichartu, přišly na řadu lokty. Samotní hrdinové věrejška se rozešli do politických stran a začali si hlavy otloukat jejich nenávisnou rétorikou.

V konfliktu s hloupostí jiných je nám řád přírody vítaným spojencem, jakmile jej však konfrontujeme s naší vlastní hloupostí, jeví se nám nepřátelský. Přitom ani dnes neztratil svůj smysl a jenom nám bolestně ukazuje trapnou skutečnost, že jsme ani dříve zdaleka nebyli tací, jak jsme si v jarní euforii namlouvali. Pokud někdo doufal, že alespoň židovská obec je vůči tomuto trendu imunní, velice se mýlil. Zkušenost národa, jenž přežil svou vlastní smrt a měl by vědět o rasismu víc než všechny ostatní národy dohromady, by nás měla jednou provždy chránit před tímto virem,

NOVOROČNÍ DOPIS VRCHNÍHO RABÍNA 5774

a přesto se tak neděje. Průměrný člen obce se v tomto směru liší od průměrného českého občana jen tím, že se rozčiluje, když si náckové usmyslí demonstrovat svůj rasismus pochodem kolem našich synagog. Když si však vezmou na mušku romská ghetta a připojují se k nim rozhněvaní slušní občané, vyvolávajíce nám dobře povědomá hesla, je mu to jedno. Rasismus je však jenom jeden i s ním spojená tupá nenávisť. Skupinové vidění světa, rozděleného na „my“ a „oni“, sílí zejména v dobách krize. Jako rakovina rozežírání naší schopnost vnímat jednotlivé lidské bytosti.

Existence rasistických předsudků v komunitách, které jsou samy terčem rasismu, je obzvláště odsouzeníhodná. Za jejich mlčením lze totiž číst nejen naivní úlevu, že to jde, chvála Bohu, mimo nás, a strach, že by se ta zášť mohla obrátit znovu proti nám. Co je horší, mnozí z nás – a troufám si říci, že většina – mají pro naše rozhněvané spoluobčany pochopení. Ne, že by Cikány posílali rovnou do plynu, to ne, ale že všichni do jednoho kradou, stítí se práce, devastují své okolí a nedbají nočního klidu, s tím dokážeme být zajedno. Máme tak krátkou paměť, že jsme zapomněli, že co Žid, to zloděj, stítí se pořádné práce a je to u nich jak v židovské škole? Rád proto vidím, že se i mezi námi se najdou jednotlivci nebo malé skupinky, jimž rasismus v české společnosti není lhostejný. Ale že občas vydáme jako Federace židovských obcí ČR formální prohlášení proti rasistickému řázení, když překročí pro nás únosné meze, je málo.

Na rozdíl od Ludvíka Vaculíka, který psal nebo snad ještě stále píše „Jaro je tady!“, píší každoročně dopis k Novému roku, židovskému. Není náhodou, že je na podzim a že jím začíná deset dnů pokání, vrcholících Dnem smíření. V Talmudu se

praví, že všechno je v moci osudu s výjimkou trojiho, kdy je každému dána naprostá svoboda, a to si opakujeme i o Jom kipur. Jedině pokání, modlitba a dobročinnost odvracejí zlý osud! „Soudný den, volají od nebe na zem. Též vojsko nebeské bude navštíveno, protože bez zásluh bylo nalezeno. A všichni, kdo žili anebo žijí před zrakem pastýře, jak stádo mýjí. Jako pastýř, jenž vysoko na kopci si pod holí prohlíží každou ovci, také ty hodnotíš k životu či k smrti každého člověka za všechny jeho skutky. Zářezem označíš osud všech stvoření, a nežli jej zpečetíš,

dáváš jim deset dní. Na Nový rok budou zapsáni a zapečetěni v Den smíření! Kolik odejde, kolik se uzdraví, kdo živ bude a kdo zemře! Kdo je v koncích a kdo není, kdo uhoří a koho utopí! Kdo mečem zhyne a kdo divou zvěř, kdo hladem a kdo žízni. Kdo zahy-

ne při zemětřesení, kdo onemocní, koho oběsí, koho ukamenují, kdo zůstane a koho vypoví! Kdo bude v klidu žít a kdo zešílí, kdo v míru bude žít, kdo v utrpení, kdo povýšen bude a koho osud srazí, kdo zbohatne a kdo vše ztratí! Ale pokání, modlitba a dobročinnost zlý osud odvracejí!“

Předpokládám, že jsem již v minulých letech připomínal, že pojem „pokání“ má v hebrejštině také význam „odpovědi“. Přinejmenším jednou jsem už určitě zmínil, že by to měla být odpověď na otázku, poprvé adresovanou Adamovi v ráji: „Kde jsi?“ Adam na ni odpověděl: „Slyšel jsem v zahradě tvůj hlas, lekl jsem se, že jsem nahý, a schoval jsem se!“ (1M 3,10) Místo toho, aby řekl, jedl jsem z toho stromu, u něhož jsi mi přikázal, abych z něj nejedl, alibisticky svedl svůj hřích na manželku, a ta zase na hada. Svou odpověď se z úleku, že je takový, jaký je, totiž nahý, nepřestal člověk schovávat, a my se v tom od něj nelíšíme. Jestliže jsem napsal, že je málo se formálně distancovat od jednání druhých, měl jsem na mysli právě to. Nejdříve v domyšlivé euforii ze sebe samých nechceme nic vědět o své nahotě, a když jsme ve své nahotě přistiženi, svádíme vinu na druhé, nejlépe na Stvořitele samotného nebo na řád světa, který má na svědomí. Přitom nebyť toho, že tento řád funguje s neúspěšností jemu vlastní a vrací nám na naše hlavy naši domyšlivou hloupost, nikdy bychom si neuvědomili, že jsme pod všemi svými převleky nazí jako prst a velmi, velmi bezbranní.

Zdá se vám to pesimistické? Škoda. Protože právě to je jediné skutečné východisko k optimismu.

לשנה טובה תכתבו ותחתמו

EFRAIM SIDON, váš rabín

ROŠ HAŠANA, JOM KIPUR, SUKOT

Tři hlavní svátky roku – Roš hašana, Jom kipur a Sukot – jsou ve znamení dramatu a slavnostní podívané, pronikavých zvuků šofaru a příjemné vůně ovoce, oslnivé bělosti deseti dnů pokání a zářící žluté a zelené na čtyřech druhích plodů o Sukot.

Vysoké svátky začínají Novým rokem, dnem výročí stvoření světa. Bible jej popisuje jako „den *trua*“ („den vystražného troubení“) (4M 29,1).

Nepřipadá vám zvláštní, že Bible připomíná stvoření světa a světla zvuky beraního rohu, podobnými sténání a vytí? Myslím, že Bible tak vyjadřuje skutečnost, že náš svět je slzavým údolím, že lidé jsou slabí a hřeší a žijí ve stínu nevyhnutelné smrti.

Ale další zvuky šofaru jsou povznášející *tkija*, které jsou předepsány na Jom kipur (10. tišri) každý padesátý rok, rok jubilea, kdy se oslavuje návrat všech lidí do svých domovů, osvobození otroků a odpuštění veškerých dluhů (3M 25,8–13).

Vítězné zvuky odrážejí základní poselství judaismu, skutečnost, že člověk se nezrodil jen z prachu země, ale byl také „oživen“ věčným dechem Božím. Jubilejní rok vyjadřuje naši naději – vyvolanou Božím slibem –, že lidé mají vnitřní sílu vykoupit sami sebe i svět, znovu vytvořit království Boží a vytvořit zdokonalenou planetu, v níž bude panovat pokoj a bezpečí, již naši proroci nazvali mesiášským věkem.

Naším úkolem je potlačovat zvíře v nás a rozvíjet to božské, studovat slova Tóry a řídit se jimi. A protože věříme, že zdokonalení světa máme na dosah ruky, při troubení na šofar o Roš hašana přidáváme ke každému bolavému zvuku *trua* dva povznášející zvuky *tkija*. S těmito zvuky vítáme dny pokání.

Jom kipur je Dnem smíření. Do jeho počátku bychom měli dosáhnout toho, že na vlastní kůži zažijeme blízkost a dobrotu Boží přítomnosti. Není to smutný postní den, ale den naplněný radostí a osvobozením. Shazujeme ze sebe břemeno jídla a pití a dalších pozemských záležitostí, abychom celých 25 hodin mohli celým srdcem pobývat v domě Božím. Na Den smíření se všichni ocitáme ve „světě budoucím“, kdy duše mrtvých a duše živých společně pobývají ve zcela zvláštní dimenzi.

S příchodem Sukot o čtyři dny později jsme už připraveni použít svou nově

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

nalezenou duchovní stránku ve fyzickém světě, abychom se znovu začali vytvářet a zlepšovat. Odcházíme z domovů a vcházíme do suků, symbolické svatyně, již budujeme na zemi, aby Hospodin mohl pobývat mezi lidmi. Taková suka není jen tělesným příbytkem Boha a Izraele, je to i ochutnávka světa budoucího, světa mesiášského.

Maurycy Gottlieb: *Jom kipur*, 1878.

Hospodin původně na výstavbu svatyně povolal Becelela a „naplnil ho Božím duchem, moudrostí, rozvahou a věděním a znalostí každého řemesla“ (2M 31,2–3). V *Příslovích* (3,19–20) čteme, jak Hospodin moudrostí založil zemi, nebesa upevnil rozumností, svým věděním rozdělil tůň a mraky pak vydaly krůpěje rosy. Skutečnou podstatou svatyně – či suků – je, jak bylo řečeno, znovu stvořit a zlepšit svět, a proto byl architekt nadán stejnými vlastnostmi jako Všemohoucí, když tvořil svět.

Na Sukot přinášíme do svatyně čtyři druhy určitých rostlin (citrus, palmovou ratolest, větev myrty a vrby) a skrze zelené ratolesti můžeme pozorovat hvězdy.

Na závěr svátku o Šmini aceret a Simchat tora se modlíme o Boží životodárné

vody a vynášíme svitky Tóry do ulic, aby všichni mohli přijmout jho Božího království. Kruh se tak uzavírá – od přerušovaného naříkavého zvuku *trua* jsme dosáhli až vykoupení světa.

BEREŠIT (1M 1,1–6,8)

Naše Bible začíná zázračným a dech beroucím stvořením světa, rostlin, zvířat a lidí, pak se ale rázem vše pokazí: kvůli Adamově a Evině hříchu jsme ztratili Eden i harmonii a budoucnost znovuzrozeného světa mimo ráj je ohrožena strašlivým činem Kainovým, který zavraždil svého bratra. Nejprve se člověk provinil proti Bohu; poté spáchal člověk zločin proti druhému člověku. Tóra oba zločiny spojuje tím, že je vkládá do stejného oddílu a podobnosti docílují i jazykovými prostředky: Hospodin trestá Evu tím, že prohlašuje, že Adam ji bude „ovládat“ (1M 3,16); když varuje Kaina před hříchem, ptá se ho: „ovládněš ho?“ (1M 4,7).

Hospodin klade jak Adamovi, tak Kainovi poté, co spáchají své hříchy, závažné otázky a též jejich odpovědi jsou jazykově spjaté. Domnívám se, že tyto Hospodinovy otázky jsou těmi nejdůležitějšími dotazy, které si můžeme položit, chceme-li se zamyslet nad způsobem, jak žijeme.

Poté, co Adam sní zakázané ovoce, ho Bůh zavolá a zeptá se ho: „Kde jsi?“ (1M 3,9). Když Kain zabije Hevela (Abela), ptá se Hospodin: „Kde je tvůj bratr Hevel?“ (1M 4,9). Bůh se tak ptá na podstatu Adamovy existence – kde je jeho místo? Je vedle Hospodina, který ho stvořil ke svému obrazu? Adamova odpověď je velmi chabá, vymlouvá se, že měl strach, protože byl nahý, a tak se schoval. Jenže Bůh chce vědět, kde je Adam duchovně, nikoli, kde se právě nachází v prostoru.

A když se Hospodin ptá Kaina, kde je jeho bratr, znovu by správná odpověď měla být, že Kain je u Hevela, pracuje s ním a v případě potřeby mu pomůže. Také Kain se vymlouvá: „Nevěděl jsem, že strážcem svého bratra jsem já!“ (1M 4,9) Ovšem, že je! Všichni jsme strážci svých bratrů. Ten podobný zvuk, jejž mají v hebrejštině obě otázky, naznačuje, že Bůh, Adam, Kain a Hevel mají stát společně na stejném místě a jejich pouto nemá nic zpřerhat.

(Z komentářů rabiho Šloma Riskina vybrala a přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách – září 2013

Staronová synagoga

4. 9.	středa	předvečer Roš hašana mincha a maariv	19.22 hodin
5. 9.	čtvrtek	1. DEN ROŠ HAŠANA 5774 ranní bohoslužba troubení na šofar odpolední bohoslužba TAŠLICH večerní bohoslužba	8.00 hodin 11.00 hodin 17.45 hodin 18.15 hodin 20.00 hodin
6. 9.	pátek	2. DEN ROŠ HAŠANA 5774 ranní bohoslužba troubení na šofar odpolední a večerní bohoslužba	8.00 hodin 11.00 hodin 19.18 hodin
7. 9.	sobota	ŠABAT ŠUVA HAAZINU 5M 32,1–52 hf: Oz 14,2–10; JI 2,15–27 mincha konec šabatu	18.50 hodin 20.23 hodin
8. 9.	neděle	půst Gedalja	4.45–20.12 hodin
13. 9.	pátek	předvečer Jom kipur večerní bohoslužba	19.02 hodin
14. 9.	sobota	JOM KIPUR ranní bohoslužba MAZKIR mincha, neila a maariv konec pŕstu a svátku	8.30 hodin 11.00 hodin 17.30 hodin 19.39 hodin
18. 9.	středa	předvečer Sukot mincha a maariv	18.51 hodin
19. 9.	čtvrtek	1. DEN SUKOT ranní bohoslužba mincha a maariv	9.00 hodin 18.50 hodin
20. 9.	pátek	2. DEN SUKOT ranní bohoslužba mincha a večerní bohoslužba	9.00 hodin 18.46 hodin
21. 9.	sobota	ŠABAT CHOL HAMOED KOHELET 2M 33,12–34,26; mf: 4M 29,17–22 hf: Ez 38,18–39,16 mincha konec šabatu	18.20 hodin 19.51 hodin
25. 9.	středa	předvečer Šmini aceret mincha a maariv	18.36 hodin
26. 9.	čtvrtek	ŠMINI ACERET ranní bohoslužba MAZKIR mincha povídání pro děti maariv a HAKAFOT	9.00 hodin 11.00 hodin 18.35 hodin 19.00 hodin 19.30 hodin
27. 9.	pátek	SIMCHAT TORA ranní bohoslužba HAKAFOT mincha a maariv	9.00 hodin 10.15 hodin 18.30 hodin
28. 9.	sobota	BEREŠIT 1M 1,1–6,8 BARCHI NAFŠI hf: Iz 42,5–43,10 mincha konec šabatu	18.05 hodin 19.35 hodin

V sobotu šachrit (ranní bohoslužba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní bohoslužba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

V pátek 13. 9. **mincha před seuda mafseket** 17.15 hodin.
Ve středu 25. 9. **Hošana raba** šachrit v 8.30 hodin.
Ve všední dny šachrit v 8.30 hodin, mincha ve 14.00 hodin.
V sobotu mincha od 13.30 hodin.

Jeruzalémská synagoga

4. 9.	středa	erev Roš hašana mincha a maariv	19.05 hodin
5. 9.	čtvrtek	1. DEN ROŠ HAŠANA 5774 šachrit Teki'at šofar maariv	8.30 hodin 11.30 hodin 19.00 hodin
6. 9.	pátek	2. DEN ROŠ HAŠANA 5774 šachrit Teki'at šofar maariv	8.30 hodin 11.00 hodin 19.00 hodin
13. 9.	pátek	erev Jom kipur kabalat šabat, Kol nidrej a maariv	18.50 hodin
14. 9.	sobota	JOM KIPUR šachrit MAZKIR mincha, neila a maariv konec pŕstu a šabatu	8.20 hodin 11.05 hodin 17.00 hodin 20.07 hodin
18. 9.	středa	erev Sukot mincha a maariv	18.30 hodin
19. 9.	čtvrtek	1. DEN SUKOT šachrit mincha a maariv	8.50 hodin 18.30 hodin
20. 9.	pátek	2. DEN SUKOT šachrit	8.50 hodin
25. 9.	středa	erev Šmini aceret mincha a maariv	18.25 hodin
26. 9.	čtvrtek	ŠMINI ACERET šachrit MAZKIR	8.50 hodin 11.00 hodin
27. 9.	pátek	SIMCHAT TORA šachrit	8.50 hodin

Španělská synagoga (Bejt Praha)

Bohoslužby vedou v jazyce českém, anglickém, a hebrejském
Kenneth Wetcher a Peter Gyori

Erev Roš hašana – středa 4. září v 19 hodin.

Roš hašana – čtvrtek 5. září od 10 hodin.

Ranní bohoslužba (šachrit) a mincha v 10.00, tašlich v 17.00.

Kabalat šabat – pátek 6. září v 19 hodin.

Erev Jom kipur – Kol nidre – pátek 13. září v 19 hodin.

Jom kipur – sobota 14. září

Ranní bohoslužba (šachrit) v 10.00, odpolední bohoslužba (mincha) v 16.30, neila v 18.30, havdala a šofar ve 20.07 hodin.

Pinkasova synagoga

Bohoslužby vedou kantorka Michal Schiff Matter (Izrael)
a kantor Ivan Kohout (v hebrejštině, angličtině a češtině).

Erev Roš hašana – středa 4. září: maariv v 19 hodin.

1. den Roš hašana – čtvrtek 5. září: šachrit v 10.30 hodin.

Erev Jom kipur – pátek 13. září: Kol nidre v 18.30 hodin.

Jom kipur – sobota 14. září: šachrit a musaf v 10.30 hodin.

Bejt Simcha – Maiselova 4, Praha 1

Jom Kipur – sobota 14. září v 18.00 hodin:
mincha, jizkor, neila, havdala a ukončení pŕstu.

Kabalat šabat každý pátek od 18 hodin.

NADÁVKY BEZ OBSAHU

Rozhovor s překladatelem a poslancem Danielem Kortem

Foto Jiří Stach.

PhDr. DANIEL KORTE se narodil roku 1953 v Praze. V roce 1978 vystudoval klasickou filologii a češtinu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. V letech 1990–1991 působil jako personalista na ministerstvu zahraničních věcí, v letech 1992–1993 byl předsedou Rady pro rozhlasové a televizní vysílání, poté pracoval jako jazykový redaktor a překladatel. V roce 1999 se zapojil do práce Centra pro výzkum patristických, středověkých a renesančních textů, pro něž přeložil a okomentoval devět z dvaceti knih Etymologií Isidora ze Sevilly. V letech 2002–2010 se věnoval řízení firmy Ligmat, a. s., ve Středočeském kraji, jejímž hlavním předmětem činnosti je zpracování železného odpadu; tento podnik spolu s několika partnery rovněž vlastní. V letech 1990–1997 byl členem ODA, 1998–1999 členem Strany konzervativní smlouvy, od roku 2009 je členem TOP 09. V roce 2010 byl za tuto stranu zvolen poslancem PS PČR a o rok později členem předsednictva TOP 09. Do srpna byl místopředsedou výboru pro obranu a bezpečnost, předsedou Stálé komise pro kontrolu použití odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu a místopředseda Stálé komise pro kontrolu Generální inspekce bezpečnostních sborů.

Pane Korte, předloni jsme v *Rch* publikovali rozhovor s vaším strýcem, dirigentem Martinem Turnovským. Pocházíte po obou rodičích ze zajímavých rodin, řekl byste o nich pár slov?

Turnovští, to je větev mé matky. Dědeček byl právník židovského původu, babička pocházela ze Sedmíhradska, oni si říkali sedmíhradští Sasové, ale byli to spíše Frankové. Rodina mé matky byla bilingvní, s dědečkem se mluvilo česky, s babičkou německy. Židovské tradice nijak neudržovali. Dědeček sice absolvoval bar micva, ale odříkal text z Tóry, aniž věděl, oč se jedná, bylo to pro něj ryze formální; zkrátka byl to vlažný Žid.

Jak prožili prarodiče válku?

Za okupace to bylo takhle: babička byla luteránka a její církev si ji pozvala a poradila jí, aby se „s tím Židem rozvedla“. Babička pravila: „To je výborný nápad, já se rozvedu, ale s vámi,“ a přestoupila do Církve československé. Bydleli v Holešovicích, v malém Berlíně, odkud je během tří dnů po okupaci vyhodili, pak bydleli na Staré Městě v domě na rohu Dlouhé a Kozí. Česká domovnice jim dávala na rohožku lejno pro „toho Žida, který tam smrdí“, na druhou stranu český pošťák, když přinesl poštu, sáhl do kapsy, vytáhl dvě cigarety a řekl: „To je pro pana doktora.“ Za to by byla smrt, jak známo. Po válce babičku vyfackovali z fronty na chleba, protože poznali, že mluví česky s německým přízvukem. Díky babičce šel ale dědeček do Tereziána až na počátku roku 1945, stejně jako strýc Martin; mámě bylo patnáct až v prosinci 1945, takže tomu unikla.

A strana otce, Korteových?

Z otcovy strany to je dobrodružnější. Dědeček byl původem Žid, ale jeho matka brzy zemřela, a on si s otcem nerozuměl. Rozešel se s ním ve zlém. A aby té konverzi dal patřičný vzhled, tak se přejmenoval, z Kohna se stal Korte. Proč zrovna Korte, to nikdo neví. Byl to svérázný, zajímavý, mnohostranně nadaný člověk. Maloval, skládal hudbu, byl soudce. Když si namluvil mou babičku, Anku Hlaváčovou z Pošumaví, její antisemitský otec na ni vzal potěh. Utekla z domu, s dědečkem se vzali. Dědečka pak služebně poslali na Slovensko, soudil v Komárně a tam se také narodil můj otec. Kamarádil se slovenskými kluky, kteří s oblibou trápili chasidské Židy v kaftanech. Když to jednoho dne přesáhlo určitou mez, zavolał si

dědeček otce a řekl mu: „Moc si nevyskakuj, taky jsi částečně jedním z nich.“ Otci bylo asi deset a nikdy se s tím nesmířil, nikdy to nepřijal. Dědečkovi se nějak podařilo zašantročit papíry, takže jako by neexistoval, ale šest let války v Praze nevyšel z domu. Bilo však dost blízko něj: babiččin bratr byl Oldřich Hlaváč, prvorepublikový úspěšný zubař známý pod literárním pseudonymem Alarich, autor knihy *Medicina v županu*. Toho popravili za heydrichiády. Jak to muselo působit na dědu, to si lze představit.

Otce Korteého zavřeli do pracovního lágru v Klettendorfu, kde se mj. seznámil s Martinem Turnovským, jehož sestru si vzal. Dědeček Turnovský přitom rozváděl jeho první manželství a Korteého první žena Zdenka si vzala Martina Turnovského, čímž se stala mou tetou.

Vyprávěl vám otec o svých zážitcích z války nebo o svém židovství?

Ne. Nikdy se o tom nebavil. Židovský původ ze strany dědečků u nás sice nikdo nezatajoval, ale ještě v porodnici jsem byl pokřtěn a jsem římský katolík.

Váš otec je skladatel, strýc dirigent, jak muzikantské zázemí ovlivnilo vás?

Rodiče se rozvedli, když mi bylo asi sedm, a maminka si vzala klaviristu Ivana Moravce, takže já jsem byl v hudbě ponoreň od dětství. Sice mě k tomu nikdy nevedli, jako by si mysleli, že jeden doma stačí, ale klasická hudba je můj svět, bez kterého bych skutečně nemohl existovat.

Studoval jste klasickou filologii. Jak jste svou erudici později využil?

Kvůli tehdy povinným kombinacím jsem musel studovat s latinou češtinu, což bylo hrozné, protože katedra české literatury tehdy, na vrcholu normalizace roku 1972, to byli lidé jako Rzounek, Nejedlá...Ve třetím ročníku jsem si jako třetí obor vzal řečtinu, kterou jsem pak dodělával.

Po absolvování jsem asi deset let učil latinu a řečtinu. Učil jsem jednak disidenty, třeba Martina Palouše, jednak děti disidentů, které rodiče vyslali, aby měly nějaké vzdělání, a studenty filozofické fakulty, kteří tyhle jazyky potřebovali ke „společnému základu“.

Kromě toho jsem se díky bývalému spolužákovi dostal na půl úvazku do Kabinetu pro studia řecká, římská a latinská v akademii věd. Bylo to v první polovině 80. let a pracoval jsem v redakci slovníku středověké latiny, později

dokonce na celý úvazek. Učení jsem opustil a zařekl jsem se, že již nikdy učit nebudu, což se mi povedlo splnit.

Také jste překládal.

Jednu knihu jsem přeložil z angličtiny, jmenuje se *Křehkost dobra, Fragility of Goodness* od americké filosofky Marthy Nussbaumové; z italské knížku *Židovská modlitba* od Di Santeho, katolického kněze, který se zabývá otázkami židovsko-křesťanského dialogu. Je to rozbor židovské liturgie jakožto zdroje liturgie katolické. Pak jsem překládal sérii knih Isidora ze Sevilly, autora církevních dějin, který napsal také *Etymologie, Počátky*, dvacetidílné dílo, které lze pokládat za první encyklopedii světa. Shrnuje veškeré tehdejší známé vědění v různých oborech, proto je tento autor také patronem internetu. Z dvaceti knih jsem přeložil devět. Odevzdávám překlad německého klasického filologa Thomase A. Szlezáka s názvem *Zač Evropa vděčí Řekům?*, což je úvaha o tom, čím je evropská kultura jedinečná a proč je jedinečná, proč není jako islámská kultura, a hledá její zdroje

Ještě k té víře. Jste katolík, částečně židovského původu. Co pro vás jako pro křesťana znamená židovství?

Judaismus pokládám za jeden ze základů naší evropské civilizace. Bez něj by koneckonců nebylo ani křesťanství: Ježíš Kristus byl přece Žid. Z úcty k předkům jsem se naučil trochu hebrejsky, jsem s to – samozřejmě se slovníkem v ruce – louskat Starý zákon.

Po roce 1989 jste vstoupil do politického života. Nejprve jste byl členem ODA. Jak její činnost hodnotíte?

Mě politika vždycky zajímala. Už v dětství jsem poslouchal Hlas Ameriky, Svobodnou Evropu, nejbližší rodinný přítel byl Ivan Medek, který pro mě byl víc než otec. Po pádu režimu jsem se zapojil do činnosti koordinačního centra Občanského fóra a pak jsem celkem přirozeně do politiky vstoupil. Přátelé mi říkali, že jsem radikální konzervátec, a jiná strana než ODA pro mě nepřipadala v úvahu. ODA byla úžasná strana, kde to jiskřilo, třibily se myšlenky, do noci jsme se přeli, byli tam báječní lidé. Zpětně vidím, že byla spíše debatním klubem než politickou stranou, navíc vznikaly problémy s Vladimírem Dlouhým a dalšími... Ale kdybych měl jmenovat jednu věc, o kterou se zasloužila,

bez váhání řeknu norský plyn. Tehdy se jednalo o diverzifikaci zdrojů plynu, protože jsme byli jednoznačně závislí na ruském plynu. Klaus a spol. chtěli diverzifikovat ruský plyn ruským plynem, ODA prosadila jako alternativu plyn norský. Bylo to tehdy hodně dramatické, rozhodnutí prošlo o jeden hlas. Na tohle se zapomíná, ale já to skutečně považuji za největší zásluhu ODA.

Řídil jste také Radu pro televizní a rozhlasové vysílání.

Já byl předseda té rady, která vznikla zákonem roku 1992 před volbami. Parlament ji sice uzákonil, ale nepřidělil jí žádné finanční prostředky, neměla rozpočet. V květnu 1992 se konaly volby, nastoupila první Klausova vláda a premiér Klaus těmto institucím příliš nepřál. Takže my jsme na jedné straně neměli ani korunu, scházeli jsme se po bytech, u kolegů v práci, na druhé straně nás poslanci tahali do sněmovny, abychom se zodpovídali, co jsme už udělali. Byly tam pytle žádostí o licence na rádio, na televizi. Když jsem byl ve funkci asi dva týdny, volalo federální ministerstvo vnitra, abych se dostavil k panu ministrovi. Tehdy to byl takový veliký muž, Čermák se jmenoval. Šel jsem tam a on mi řekl, že mezi těmi žádostmi o licenci je i žádost jeho kamarádů, abych se na to podíval. Když jsem se na to podíval, zjistil jsem podle obchodního rejstříku, že v té společnosti, která žádá o licenci, je jistý Čermák. Takže jsme to zamítli.

Řada lidí vám má za zlé, že jste spouštěl rozhodoval o tom, že Vladimír Železný získal licenci na TV Nova. Jak to tehdy bylo?

My jsme se na výběr dost poctivě připravovali, dlouho, absolvovali jsme stáže. Ve finální fázi tam bylo sedm závažných projektů, o kterých se dalo uvažovat. Vyřazeny byly ty, které měly potíže s financováním. Zhruba za třemi stála přímo ODS a my jsme nechtěli, aby ODS ani žádná jiná politická strana měla svoji televizi. Vybrali jsme tedy projekt Vladimíra Železného, ale ten byl naprosto jiný než konečná podoba vysílání. Byl to intelektuální, opravdu slibný projekt.

Po rozhodnutí se spustil šílený kravál, který jsme ještě ustáli. A po rozdělení republiky v roce 1993 se složení rady změnilo a tři noví členové jmenovaní parlamentem měli jednoznačně za úkol mě jako „zlému muži“ jít po krku. Sice

se jim mě sice nepodařilo odvolat, ale já jsem rezignoval sám. Ze dne na den jsem byl bez práce.

A s TV Nova už se nedalo nic dělat?

Dalo. Moji bývalí kolegové a nástupci, kteří v radě zůstali, mohli majitele Novy volat k zodpovědnosti: za nedodržení licence byly sankce, od pokuty až k odejmutí licence. Oni na dodržení projektu netrvali a stvořili monstrum Železný, které získalo politický vliv a na které už si nikdo netroufl sáhnout.

Z politiky jste odešel. Znovu jste se angažoval, když vznikala TOP 09. Co vás na jejím programu přesvědčilo?

Všechno. Já si tehdy žil celkem dobře, měl jsem firmu na zpracování železného odpadu, na šrot, byl jsem svým pánem. Když jsem se na jaře 2009 dozvěděl, že Karel Schwarzenberg a Miroslav Kalousek zakládají novou stranu, měl jsem radost, protože tehdy jsem málem smířoval s myšlenkou, že poprvé v životě budu volit ODS. A úplně ve skrytu duše jsem si také řekl, že kdyby mě oslovili, těžko bych odmítal. Když k tomu pak opravdu došlo, váhal jsem, protože dělat politiku znamená přestat být pánem svého času. Ale když i přátelé, i pan Medek, a manželka řekli, abych do toho šel, kývl jsem. Kalouska jsem znal už z devadesátých let, vážil jsem si ho. Dostal jsem za úkol postavit členskou základnu pražské organizace. Nebylo to snadné: měli jsme 450 přihlášek, což bylo fajn, ten zájem, a z těch zájemců se vybíralo a pak bylo třeba s těmi lidmi mluvit, zjistit, jací jsou, jak vážně svůj zájem myslí, co mohou nabídnout. Vybral jsem několik regionálních koordinátorů, kteří pak zase „filtrovali dál“. Bylo to dosti hektické, ale nakonec jsme docela uspěli, sedmáct procent, to nikdo ani nečekal.

Čím vás nová strana přesvědčila?

Je to první strana u nás, která si může říkat konzervativní. Hlásí se ke konzervativním, nikoli pravicovým, hodnotám. I ODS si říká pravicová strana, ale podle činů jsou to národní socialisté. A když říkám konzervativní, míním tím, že se hlásí k hodnotám naší civilizace, které stojí na judaismu a křesťanství, čili Jeruzalém, Athény, Řím.

Za nejvyšší hodnotu naší civilizace pokládám individuální svobodu. Mým (pokračování na str. 8)

ROZHOVOR S DANIELEM KORTEM

(dokončení ze strany 7)

úkolem je tuto svobodu rozšiřovat, chránit a bránit jejímu umenšování. Jako koaliciční poslanec jsem byl povinen podporovat návrhy vlády, ale když jsem se domníval, že jdou proti mému krédu, nedělal jsem to. Říkal jsem si, že tam nejsem od toho, aby se vládě snáze vládlo. Když se vládě snadno vládne, lidu se většinou hůře žije.

V čem jste se v Poslanecké sněmovně nejvíc angažoval?

Pracoval jsem ve výboru pro bezpečnost a byl jsem předsedou komise pro kontrolu odposlechnů, rušení telekomunikačního provozu, sledování osob, věci atd., tedy komise, které se říká „velké ucho“.

Vyřizujete hodně stížností?

Většinou jsou to stížnosti od občanů, kteří mají dojem, že jsou či byli odposloucháváni. Aby bylo jasno: já nekontroluji případný obsah odposlechnů, ale proceduru, totiž zda byly dodrženy veškeré zákonné postupy. A během těch tří let jsem porušení zákona nezaznamenal. Je potěšující, lze-li konstatovat, že příslušná instituce – Útvar zvláštních činností služby kriminální policie a vyšetřování – pracuje tak, jak má.

ČR jako jediná evropská země hlasovala v OSN proti uznání státnosti Palestiny. Angažoval jste se v této kauze?

Ano, se skupinou poslanců z různých politických stran jsme přesvědčovali poslance i ministra zahraničí, vysvětlovali, proč je nebezpečné takto plíživě, salámovou metodou etablovat palestinský stát. Vezměme v úvahu realitu: v Izraeli žijí Židé i Nežidé, Arabové a kdoví kdo ještě, co do náboženství židé, křesťané, muslimové kdejakých směrů, a všichni požívají plných občanských svobod, zatímco na palestinských územích Židé žít nesmějí. Bylo to předvedeno např. v Pásmu Gazy, kde čtyřicet hodin po vyklizení vyhodili do povětří synagogy. Palestinci svému státu ještě nedorostli.

Splnila práce poslance vaše představy?

Jsem hrdý na to, že se povedlo prosadit zákon o účastnících odboje a odporu proti komunismu, jehož jsem spoluautorem. Díky němu ti, kdo něco proti komunismu aktivně dělali a kvůli tomu do-

stávali jen špatně placenou práci a mají teď malý důchod, dostávají ocenění, jednorázovou dotaci a dorovnání důchodu na průměrnou částku. Jinak většinu svého času člověk ve sněmovně pátrá po různých náslapných minách, které do zákonů nastrkávají lobbisti, pátrá, kde jsou uvolněné cestičky pro budoucí rozkrádání. Záleží na každé formulaci. Když něco takového najdete, musíte přesvědčit kolegy, že to je špatně.

Patřil jste ke kritikům přímé prezidentské volby. Lze říct, že na vaše slova došlo...

Byl jsem jeden asi z pěti, kteří pro návrh nehlasovali. Říkal jsem kolegům, neblázněte, přijde člověk, který řekne, že má mandát přímo od veškerého lidu. A že všechno bude po jeho. Ocitneme se přes noc v autoritářském režimu a nestácíme se divit. Teď už není nic platné, že říkají, že jsem měl pravdu.

Neuvažuje se o návratu ke starému systému volby?

Když nějaká blbost jednou zakoření, už ji skoro nelze vymýtit. V důvodové zprávě, proč přímou volbu prezidenta, byla vlastně jediná věta: „Lid to chce.“

Co je na práci poslance nejtěžší?

Někteří citliví jedinci těžko snášejí skutečnost, že vás jednoho dne zvolí, protože si snad řeknou: Je to asi slušný a inteligentní člověk. Ale druhý den jste zvolený a jste „voni“. A „voni“ jsou pro veřejnost automaticky darebáci, hajzlové, zloději. Je také pozoruhodné, kolik lidí sleduje on-line přenosy zasedání ze sněmovny. Jakmile usednu, už mi začnou naskakovat e-maily typu „ty hovado jedno, ty ses zase ukázal“. Pár takových e-mailů jsem přečetl ženě jako vtip, a ona se rozplakala. Třeba: „Vážený pane poslanče, systém, který tu panuje, je džungle. Vy jste byl členem OF, ODA, TOP 09. Jste zřejmě Žid, to dokládá vše. Možná jste ještě členem zednářů či jiné elity placené Bakalou.“ A tak dále.

Útočí na vás antisemité?

Jistě. Poslouchejte: „Ty debilní hovado Korte. Při minulém hlasování o nedůvěře vládě jsi zakrákoral. Ty myslíš, žeš zpíval. Nyní jsi udělal dramatickou pauzu. Kriple ošklivý. Vždycky když tě vidím,

mám chuť na romadúra, smradlavý sýr. Taková, jako jsi ty, se musí bez milosti dávat ke zdi.“ „Odporný Žid ten Korte. Kdo ho volil?“ „Kvůli takovým zmetkům jako Korte lidé nenávidí Židy.“ „Ten za... židák Korte má strach, na sto procent někde něco ukrad. Smrt všem zlodějským židákům a vlastizrádcům.“

Pes, který štěká, nekouše, říká se. Ale otravuje to veřejný prostor.

Koho ze současných politicky angažovaných osobností v ČR si vážíte?

Vážím si samozřejmě Karla Schwarzenberga za jeho celoživotní postoje. Nesmírně pomáhal v 70. a 80. letech disidentům, to se ani neví jak. Je to morální autorita číslo jedna. Za našeho neschopnějšího politika pokládám Miroslava Kalouska, který je dle mého mínění nespravedlivě demonizován.

Proč myslíte, že to tak je?

Asi proto, že je schopný, chytrý, ve sněmovně není lepší řečník, vyčnívá, je kontroverzní. Mimochodem jednou přečetl nějakou esemesku, kde ho oslovovali „ty židáku jeden za...“ a tak dále. Nařikal: „Jsem římský katolík, biřmovaný, v rodině nikde nikdo. Proč já?!“ Takže, jak vidíte, člověk ani nemusí mít ten správný původ, být Židem je samo o sobě bráno jako urážka, je to nadávka bez obsahu.

Troufnete si odhadnout, jak současná politická krize nakonec dopadne?

Jsem skeptický. Náš postoj byl jasný: Prezident se chová jako autokratický gosudar, který se rozhodl strhnout moc na sebe, namjmenoval bez jakékoli opory sněmovny svoji vládu z lidí, kteří se sněmovnou nemají nic společného. Je to pokus o změnu ústavního systému, z parlamentní demokracie v demokracii prezidentskou. Prezident se při tom opírá o to, že ústavní zvyklosti jsou „idiotské“, což může říct jenom idiot. TOP 09 chce, aby se moc vrátila do rukou parlamentu; v okamžiku, kdy se rozpadla 101členná většina, což se ukázalo při hlasování o nedůvěře vládě, už nemělo cenu se o něco ve sněmovně snažit.

Poslední týdny ve sněmovně byly tristní, dal se pozorovat rozklad dvou politických stran – ČSSD a ODS – v přímém přenosu. Naprostý marasmus. Jsem rád, že se to podařilo ukončit a sněmovnu rozpustit – lepší hrůzný konec než hrůza bez konce. Jdeme do voleb a doufám, že TOP 09 nedopadne špatně: nemáme se za co stydět.

ALICE MARXOVÁ, JIŘÍ DANÍČEK

SVĚDECTVÍ SOUČASNÍKŮ

Pravda reálnější než historická pravda – vydává Gema a Sefer

Na konci 80. let učinil moskevský bibliofil a později nakladatel Sergej Nitochkin v knižním výprodeji zajímavý objev. Byly to desky, ve kterých anonymní sběratel shromáždil vzpomínky různých, většinou prostých lidí na Lenina a Stalina.

A. Semjonov, bývalý rolník:

To, co leží v Mauzoleu, není Lenin, je to klam. Lenin odtud dávno odešel. Vzal raneček, poutnickou hůl a, jak už to u nás na Rusi bývá, odešel se toulat po naší těžce zkoušené zemi.

Vzpomínky se výrazně lišily od těch, které vycházely v milionových nákladech v Sovětském svazu. Proto se není co divit, že se o existenci této sbírky nic nevědělo. Nalezené texty doprovázely kresby pořízené pravděpodobně samotným sběratelem. Některé z těchto kreseb a fragmenty vzpomínek jsou představeny v tomto albu.

To je vše, co o původu textů a kreseb, existujících pod názvem *Svědectví současníků*, vlastně víme.

Nakladatelství Gema Art a Sefer vydávají *Svědectví současníků* jako důležitý dokument (Gema Art) i jako zajímavé literární a výtvarné dílo (Sefer). Lenin a Stalin, dvě postavy, které nám sešly poněkud z očí, ale nikoli z mysli, se tu objevují v situacích a podo-

bách, jež vesměs nebyly určeny pro veřejnost. Pro budoucí pokolení je mimoděk zachytili lidé z jejich okolí, šofér, vedoucí brigády zelinářů, hlídač v garážích, bývalý rolník a další. Vesměs malí lidé, kterým bylo dáno zahlédnout zlomek z toho, co se odehrávalo pod neproniknutelným pláštěm historie.

Editoři se museli vyrovnat s řadou problémů. Ne nejmenším mezi nimi je otázka autorství – textu i kreseb.

Úplnou jistotu co do autorství nemá a zřejmě nebude mít nikdy nikdo. Ani Gema Art, ani Sefer, ba ani V. Glocer, renomovaný kunsthistorik, který opatřil publikaci zasvěcenou úvodní studií. Možná ani sám Viktor Pivovarov, známý malíř, narozený roku 1937 v Moskvě, žijící od roku 1982 v Praze, který je s velkou pravděpodobností autor kreseb. Přinejmenším některých. Autorem grafické úpravy knihy je však zcela jistě.

Pochybnosti se v žádném případě nevztahují ani ke skutečnostem, které *Svědectví současníků* přinášejí. Jejich autentičnost se prostě zpochybnit nedá. Jak říká V. Glocer v úvodní studii, „tyto příběhy hovoří pravdu o kolektivním vědomí, vytvářejícím svěbytnou metarealitu a metapравdu, které jsou stejně reálné, nebo dokonce i reálnější než historická pravda obsažená v učebnicích dějin. Dokládají to texty v originální ruské verzi a pochopitelně i v českém překladu.

Přes malý náklad (200 výtisků), dokonalou reprodukcí, kvalitní papír a vazbu není ale cílem obou nakladatelství exkluzivní bibliofilie. Cílem je uvést do českého prostředí literárně, obsahově i vý-

tvárně ojedinělé dílo a při té příležitosti nenásilně připomenout našim současníkům, že to, co jsme si nedávno dobrovolně zvolili a ještě co nevidět zvolíme, není nic nového. *Ma šehaja hu šejhje uma šenaasa hu šejjease, veejn kol-chadaš tachat hašemeš. To co bylo, to zase bude, to, co se dělo, se bude dít a není nic nového pod sluncem.* Tak to alespoň říká *Kohelet*.

Jinak řečeno, z historie se, a ve východní Evropě zejména, zřejmě poučit nelze. To ale neznamená, že se nad *Svědectvím současníků* nelze – s občasným mrazením v zádech – přinejmenším dobře bavit. **jd**

Svědectví současníků. Úvodní studii napsal V. Glocer, ilustrace Viktor Pivovarov (?), opatřeno rozsáhlým poznámkovým aparátem. Překlad z ruštiny Jan Machonin a Tomáš Glanc; 64 stran, 17 barevných reprodukcí. Vydává Gema Art a Sefer v roce 2013, cena 490 Kč, prodej pouze v redakci nakl. Sefer, Izraelská 1, Praha 3 a v Galerii Ztichlá klika, Betlémská 12, Praha 1. V Galerii Ztichlá klika budou také od 20. září

E. Simonovičová, grafička:

Moje přítelkyně Olja a její přátelé jednou na chatě uspořádali spiritistickou seanci. Vyvolali ducha Stalina. Nejdřív jim sprostě vynadal, a potom jim o sobě řekl, že je v ráji, ale nic a nikdo tam není. Jenom žlutý písek.

po tři týdny vystaveny originály kreseb, doplněné o ilustrace Viktora Pivovarova ke knize Igora Cholina Nikdo z vás nezná Cholina. Výstava je přístupna po–pá od 13 do 19 hodin.

Aviezer Tucker: POHÁDKOVÝ OBCHOD

Jednoho dne na počátku 90. let minulého století naleznou dva metaři poblíž pražského Staroměstského náměstí mrtvolu známého antikváře Josefa Schulhofa. Vyšetřování se ujme inspektor Mazal a stopy ho zavedou mj. do srdce židovské komunity, mezi pražské lubavičské chasidy, do New Yorku i k bývalé akademické elitě Karlovy univerzity. Zdá se, že klíčem k odhalení pachatele je záhadný strojopis dosud neznámého románu Franze Kafky, který Schulhof vlastnil... Úryvek ze 14. kapitoly představujeme osobitou detektivku od filosofa Aviezera Tuckera (jenž v české metropoli několik let žil), která vyšla letos v USA pod názvem Vražda v Praze. Záhada inspektora Mazala (Murder in Prague. Inspector Mazal Mystery); delší ukázkou naleznete v nové Židovské ročence.

Druhý den ráno Mazal vystoupal po známých schodech newyorské veřejné knihovny. Prošel mezi dvěma kamennými lvy, kteří střeží vchod budovy, jež se snad nejvíce podobá čemusí, co by bylo možné nazvat katedrálou či svatostánkem knih. Poprvé tu byl „služebně“, ne jen proto, aby namátkou listoval knihami a pak se do některé začel. Anaviho kancelář se nacházela v podzemí. Mazalovi trvalo dobrých dvacet minut, než se propletl bludištěm chodeb a našel tu správnou místnost. Když otevřel dveře, Theodore Anavi vyskočil ze židle. Byl to malý podsaditý chlapík s bílou kšticí, asi šedesátník. Jakmile spatřil Mazala, řekl plynouou češtinou: „Určitě jste ten český policista, který mi volal. Na někoho takového čekám už přes dva roky.“

Potřásl si rukama a Mazal se ho zeptal: „Zajímaly by mě Kafkovy texty, které vám přinesl pražský obchodník s knihami Josef Schulhof, abyste ověřil, zda jsou pravé. Mohl byste mi k tomu něco říct?“

„No to je právě ta otázka, na kterou tak dlouho čekám! Přinesl mi dva kusy, nejprve nějakou pohlednici a pak román. Ten pohled poslal Kafka roku 1923, asi rok před smrtí, ze sanatoria v Německu. Dokázal jsem, že se jedná o originál, a měl jsem z toho radost. Kafka poslal za život stovky pohlednic. Když jel na výlet nebo během posled-

ních let, kdy ho trápila tuberkulóza, na kterou nakonec zemřel, rád posílal přátelům pohlednice. Vlastně to tak dělával každý, dokud nenastoupily e-maily, digitální fotoaparáty a mobily, které umějí fotografovat.

Protože existují jiné exempláře, pravost Kafkových pohledů není složitě ověřit. Zkontroloval jsem historické záznamy, abych se ujistil, že Kafka skutečně tehdy v tom sanatoriu pobýval. Našel jsem další jeho pohlednice se stejným razítkem a další poštovní známky ze stejné doby a stejného místa. Porovnal jsem podpis a rukopis

Ilustrace Jiří Stach.

s ostatními Kafkovými pohledy, ověřil jsem, že se jedná o to samé písmo, tentýž podpis i druh inkoustu. Všechno do sebe zapadalo. Kafka tehdy z téhož sanatoria odeslal alespoň jeden identický pohled, který adresoval jinému příteli. Takže to byla jasná záležitost. Zeptal jsem se pana Schulhofa, odkud ten pohled má, a vypili jsme tu kávu. Pověděl mi, že ho získal, když odkoupil celou pozůstalost po synovi adresátky pohlednice. To byl velmi důvěryhodný zdroj, který se k celé té pohlednici hodil. Když jsme se loučili, naznačil, že pohled nemusí být poslední věc, kterou mi přinesl k ověření.

Asi za rok se vrátil s velkou obálkou. Uvnitř bylo asi tři sta strojem psaných stran nedokončeného románu. Byl tam i doprovodný dopis s vročením 1924, i ten napsal a podepsal Franz Kafka.“

„Ten dopis byl adresovaný stejně ženě jako pohlednice?“

„Ano, ale datum bylo o několik měsíců mladší, pár měsíců před Kafkou smrtí.“

„Jak se román jmenoval?“

„Die Regierung, Vláda.“

„Co jste s tím udělal?“

„Nejdřív jsem málem sletěl ze židle,“ zachichotal se Anavi. „Kdyby ten strojopis byl pravý, byl by to ten nejvýznamnější dokument, který se kdy u mě v kanceláři objevil. Dlouho se říkalo, že Kafka napsal ještě jeden román a že ho Max Brod a později jeho dědicové někde ukryli. Ten kousek byl nejtěžší úkol, který jsem zkoumal. Prověření pravosti spočívá v umění porovnávat. Ověřit pravost pohlednice, kterou poslal Kafka ze sanatoria, byla hračka. Stačilo ji porovnat s dalšími pohledy. Ale tohle bylo něco jedinečného. Kafka psal všechny známé romány a povídky rukou, nikoli na stroji. V doprovodném dopise autor vysvětloval, že v posledních letech tak zeslábl, že už nemůže psát rukou, takže text nejprve nadiktoval jedné soucitné ošetřovatelce, jejíž jméno neuvědl, a ta ho pak přepsala na stroji. Strojopis byl celkem čistý, jen s několika opravami, zřejmě proto, že ho ta sestra přepisovala z rukopisu. Tu první hrubou verzi psala asi těsnopisem, ale nedochovala se.

Doprovodný dopis, který Schulhof donesl společně se strojopisem, vypráví úplně jiný příběh posledního roku Kafkova života, než jaký známe. Když měl být Kafka už příliš nemocný na to, aby psal, podařilo se mu nadiktovat další nedokončený román. Další zajímavý posun je tenhle: o Kafkovi se ví, že se třikrát zasnubil a třikrát zasnoubení zrušil. Jenže teď by se měl zamilovat ještě jednou, a to do šestnáctileté krásky z Prahy, které jako důkaz horoucího citu poslal svůj poslední román.“

„To nezní moc jako Kafka, je to příliš romantické,“ poznamenal Mazal a nevědomky napodobil ironický tón své manželky.

„Máte pravdu, nezní. Ale jestli sedí data, mluvíme o umírajícím muži, který ví, že jeho stav je beznadějný a že brzy ve středním věku a bezdětný zemře. V tak mezních situacích se lidi mění.

„Máte pravdu, nezní. Ale jestli sedí data, mluvíme o umírajícím muži, který ví, že jeho stav je beznadějný a že brzy ve středním věku a bezdětný zemře. V tak mezních situacích se lidi mění.

Třeba chtěl doufat, že s poslední láskou nastane nějaký happy end. Třeba se na konci života stal romantickým. V zásadě to nemůžeme vyloučit.“

„A co jste tedy udělal s tím strojopisem?“

„Nejdřív jsem mu řekl, aby si nechal pořádnou literární analýzu a zašel za nejlepším kufkovským odborníkem na téhle straně Atlantiku, za Geršomem Altermanem.“

„Kde je?“

„Osmdesát bloků odtud, na Riverside Drive. Dám vám jeho adresu a telefonní číslo. Můžu mu hned zavolat, se Schulhofem jsme to také tak udělali. Pak jsem mu oxerovoval strojopis, aby měl jednu kopii pro Geršoma.“

„A jak jste pravost strojopisu ověřoval?“

„Provedl jsem analýzu papíru a inkoustu a zjistil jsem druh psacího stroje, na kterém byl text napsán. Všechno odpovídalo. Papír byl vyroben ve dvacátých letech v papírně Větrní v severních Čechách. Inkoust neobsahoval moderní chemikálie, které by ho usvědčily jako padělek. Psací stroj byl běžný model vyráběný v Německu před první světovou válkou. Museli jich udělat miliony.“

„Takže všechno sedělo?“

„Ano, jen jsme potřebovali, a to jsem také Schulhofovi pověděl, další nezávislé svědectví. Nejlepší by bylo svědectví písáčky nebo dochovaná první verze. Stačilo by i svědectví někoho, kdo viděl, jak Kafka text diktoval nebo jak ho zdravotní sestra přepisovala. Kafka strávil konec života v ústavu s jinými pacienty, sestrami a lékaři. Diktovat nebo psát na stroji román musí trvat dost dlouho. Někdo by je musel vidět a napsat o tom v deníku nebo v pamětech nebo v nějakém dopise. Ostatní smrtelně nemocní asi nežili tak dlouho, aby si uvědomili, že na vlastní oči viděli, jak největší spisovatel dvacátého století diktuje svou literární závěť. Ale některé sestry nebo pár lékařů mohlo přežít druhou světovou válku až do doby, kdy by se k nim donesla Kafkova posmrtná sláva. Alespoň někdo mohl zanechat svědectví o vysokém a hubeném pacientovi z Prahy, který neustále diktoval, i když se jeho zdravotní stav horšil. Kdyby Schulhof našel takové svědectví, měl by v ruce skutečnou bombu.“

„A co podpis na doporučujícím dopise? Předpokládám, že ten byl napsán rukou.“

„Ano, byla to přesná kopie podpisu na pohlednici.“

„Takže ten podpis by potvrzoval pravost dopisu, a tím i strojopisu?“

„Vlastně tohle ve mně vzbudilo pochybnosti. Pohlednice předcházela datum dopisu o několik měsíců. Během toho období se Kafkova choroba zhoršila, hodně zeslábl. Podpisy z let 1923 a 1924 by se měly nějak lišit. Ale byly prakticky totožné. Nakonec jsem rozhodl takto: pro ověření pravosti strojopisu a dopisu neexistuje dostatek důkazů, ale není ani dost důkazů, aby se dalo prohlásit, že se jedná o padělek.“

„Jak se Schulhof tvářil, když jste mu své rozhodnutí sdělil? Byl překvapený, zklamáný, lekl se?“

„Žádné city neprojevil. Myslím ale, že předtím už mluvil s Geršomem, takže ho můj verdikt zas tolik nepřekvapil. Požádal mě, abych mu strojopis vrátil, což jsem udělal. Prohlásil, že možná najme pár studentů historie, nějaké doktorky. Požádá je, aby pátrali po svědectvích z posledního roku Kafkova života, která by pravost strojopisu doložila. Zaplatil mi honorář a požádal mě, abych o strojopisu s nikým nemluvil. To jsem mu slíbil. Když jste mi řekl, že zemřel, svůj slib jsem snad mohl porušit.“

„Od té doby se vám neozval?“

„Ne. Ale občas jsem si říkal, co se stalo s tím strojopisem. Možná se nikdy nedozvíme, jestli byl pravý. Možná se ten román měl stejně vydat. Myslíte si, že existuje spojitost mezi Schulhofovou smrtí a strojopisem?“ Mazal kývl. „Pokud se nemýlíte, pak to může mít co do činění buď s někým, kdo mu dokument prodal, nebo s tím, kdo ho koupil. Jestli je strojopis podvrh, Schulhof se možná pokusil vrátit ho prodejci a získat zpátky peníze. To by dalo prodejci motiv, aby ho zabil. Schulhof ho nemohl prodat prostřednictvím zavedených aukčních síní nebo veřejně, protože pak by podléhal zkoumání a mohla být zpochybněna jeho pravost. Ale mohl si vymyslet přesvědčivý krycí důvod, proč musí strojopis prodat tajně a oslovit nějakého bohatého soukromého sběratele. Mohl například říct, že se vedou spory o vlastnictví textu, a proto se musí prodat tajně a pod cenou. Nebo mohl naznačit, že strojopis našli v neuspořádaném archivu ve státní knihovně třeba v Jeruzalémě, Praze nebo v Moskvě a že ho, přísně vzato, z veřejné knihovny ukradl nějaký knihovník a prodal ho

Schulhofovi. Kupci a prodejci by proto měli jednat potají, jinak by vyrabovaný stát požadoval zpátky svůj majetek.“

„Myslíte, že by někdo na takovouhle habaďuru naletěl?“

„V tomhle oboru už jsem zažil všechno. Habaďury vyžadují ochotnou spolupráci na obou stranách. Oběti chtějí být podváděny, chtějí věřit, někdy dokonce víc, než si mistři podvodů vůbec dovedou představit. Všichni chceme věřit, že máme něco úplně zvláštního, co nikdo jiný nemá. Když to můžeme dostat za babku, cítíme se navíc i chytře. Chceme věřit, že se nám povedl úplně neuvěřitelný, pohádkový obchod. Během let jsem pár takových případů zažil.“

„Ale jestli se stalo tohle, pak sběratel, který koupil strojopis, netušil, že se jedná o padělek.“

„Možná se to dozvěděl. Tak úžasné tajemství musíte někomu říct, abyste se z něj mohl radovat, ale pak už přestane být tajemstvím. Kolik lidí se dokáže radovat ze vzácné věci o samotě, potají? Dříve či později se někomu svěří, jiným amatérům, přátelům, rodině. A nakonec se takoví amatérští sběratelé rozhodnou ohromit i odborníky, profesionály. Možná si se vši diskretností někoho takového pozvou, aby jim pogratuloval k tak ohromnému nálezu. A když jim ten odborník vysvětlí, že to je podfuk, že to, co pokládali za poklad za babku, je jen bezcenný padělek, obvykle se tolik nestarají o peníze, které vyhodili, ale bolí je zklamání, že někdo, koho si váží, nesdílí jejich obdiv. Nejprve jeho úsudek odmítají. Ale když je přemůže zvědavost, zavolají dalšího odborníka a i ten jim řekne trpkou pravdu. Pak už uvěřit musí. Obchod nebyl legální, takže úřadům policii můžou podfuk jen těžko oznámit. Co by řekli? Myslel jsem, že kupuji ukradený strojopis, ale podvedli mě, a vlastně nebyl ukradený, ale byl to padělek. Možná začnou hledat člověka, který jim padělek prodal. Často ho nenajdou. Někdy prodejce prohlásí, že pokud to je podfuk, byl oklamán stejně jako oni. Tady příběh obvykle končí. Ale dokážu si představit situaci, kdy se podvedený kupec tak rozzuří, že touží po pomstě, třeba i po vraždě. Předpokládám, že jste ten strojopis našli?“

„Ne, mezi Schulhofovými věcmi nebyl.“

„Hleďte ho. Pokud to skutečně byla vražda, pak když najdete strojopis, najdete i vraha.“

Z angličtiny přeložila am.

ALFRED GROTTÉ

Průkopník výzkumu starých synagog

Nakladatelství Českého lesa v Domažlicích ve spolupráci s Muzeem Českého lesa v Tachově vydalo překlad knihy Dr. Ing. Alfreda Grotteho *Typy německých, českých a polských synagog od XI. do počátku XIX. století* i s reprintem původního vydání z roku 1915. Byla to první práce, která se pokusila sledovat vývoj architektury synagog ve střední Evropě od středověku až do počátku 19. století a je dodnes citována jako základní literatura v daném oboru. Vydavatelé chtěli připomenout zejména zájem autora o západočeské barokní synagogy, z nichž většinu dnes známe pouze díky jeho popisu, fotografiím a především pečlivému zakreslení, které prováděl v době právě před 100 lety. Chtěli bychom také připomenout výročí tohoto pražského rodáka, od jehož narození uplynulo loni 140 let a letos v červnu 70 let od jeho smrti v terezínském ghettu.

Alfred Grotte byl školením architekt a jako profesionální znalec historických staveb jako první jasně rozpoznal základní problémy konstrukce, dispozice i uspořádání interiéru synagog v souvislosti s potřebami židovské bohoslužby. Podařilo se mu určit synagogy jako specifický druh památek, odlišující se svými liturgickými funkcemi, které měly již od starověku rozhodující vliv na utváření jejich architektury. Díky důkladné znalosti židovské historie se snažil pochopit a vyložit památky synagogální architektury jako doklady židovské historie ve střední a východní Evropě. Jako jeden z prvních se začal odborně zabývat výzkumem židovských památek různých regionů (západní Čechy, horní Bavorsko a Falc, Poznaňsko, Slezsko a Halič), hledat jejich příbuznosti a zasazovat je do širších historických souvislostí. Jeho profesionální činnost však byla daleko širší. Jako architekt projektoval řadu nájemních a rodinných domů a nejméně dvě synagogy. Psal studie o současné architektuře stejně jako o problematice památkové péče. Většinu svého života působil jako profesor na odborných stavebních školách v Poznani a ve Vratislavi. Vedle toho je autorem desítky samostatných publikací a téměř stovky odborných studií a článků v nejrůznějších časopisech, a desítek slovníkových a encyklopedických hesel

o historii synagog a židovském umění. Ačkoli některé Grotteho historické soudy je dnes třeba opravit a mnohé jemu neznámé památky doplnit, je jeho obraz vývoje synagogální architektury v mnoha ohledech platný a inspirující dodnes.

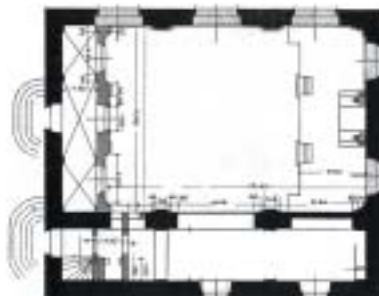
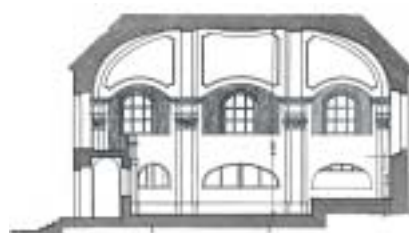
RODINNÁ HISTORIE

Alfred Grotte se domníval, že jeho rodina přišla po vyhnání Židů ze Španělska

Synagoga v Kynžvartu.

do Čech přes Itálii, kde získala své neobvyklé jméno. Pravděpodobnější však je, že se jedná o jméno v 17. století za-

Zakreslení synagogy v Kynžvartu.

niklé židovské obce v Hrádku nad Nisou (Grottau) v Čechách. Jako židovské rodinné jméno je doloženo od 16. a 17. století v Mladé Boleslavi a mezi jeho nositeli lze najít představené obce, učitele

i rabíny. Také na Starém židovském hřbitově je dochováno 19 náhrobků mužů a žen tohoto jména.

Alfred Grotte pocházel ze západočeské větve rodiny, která – jak se domníval – vznikla za vypovězení Židů z Prahy za Marie Terezie. Nejstarší z jeho předků Nathan Grotte (nar. kolem 1760 ve Stráži) byl dvorním faktorem hraběte Löwensteina v Boru. Jeho syn David Grotte (nar. 1802) měl 10 dětí, které zůstaly většinou na Tachovsku a v Plzni. Jeho nejstarším synem byl Moritz Grotte (1837 Stráž–1919 Tachov), který se v roce 1869 přestěhoval i s rodinou do Prahy, kde se jim 12. ledna 1872 narodil nejmladší syn Alfred.

STUDIA VE VÍDNI

Alfred Grotte vyrůstal v Praze, jejíž historii a židovské památky dobře znal. V mládí si oblíbil svého švagra Emanuela Worlika, který pocházel z rodu představených pražského židovského řeznického cechu. Sdílel s ním zájem o židovskou historii. V Praze Grotteovi chodili nejspíše do Maiselovy synagogy, s jejímž rabínem Alexanderem Kischem (1848–1917) byli spříznění. V roce 1887 odešel Alfred studovat reálku do Vídně, po maturitě a jednorozční vojenské službě zahájil na podzim 1892 studium na vídeňské technice. Během studií se jistě setkal s osobností Wilhelma Stiassného (1842–1910), úspěšného architekta a předsedy vídeňské obce, který v roce 1895 založil Společnost pro sbírání a obnovu židovských uměleckých a historických památek, která poprvé obrátila pozornost širší židovské veřejnosti k nutnosti památkové ochrany a výzkumu židovských památek. O dva roky později společnost založila Židovské muzeum ve Vídni jako první ústav svého druhu. V té době založil také Heinrich Frauberger (1845–1920) ve Frankfurtu nad Mohanem Společnost pro výzkum židovských uměleckých památek a začal vydávat vlastní sborníky, věnované židovským památkám. Grotte v květnu roku 1897 studium techniky ukončil a později s Fraubergerem navázal přátelské vztahy.

ARCHITEKTEM V POZNANI

Po ukončení studií Alfred Grotte prakticoval ve Vídni, Praze a Lipsku. O něco později se rozhodl odejít natrvalo do

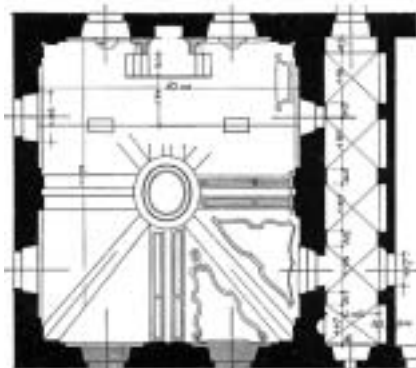
Synagoga v Novém Sedlišti.

Německa, kde pracoval v Kielu a Poznani. Tam se také 14. května 1904 oženil s Clarou Fraenkelovou (1882–1944 Osvětím) a nastoupil zaměstnání jako studijní rada na městské stavební škole.

V roce 1905 mu vyšel IV. díl historické *Nauky o formě* a práce věnovaná dřevěným stavbám. V následujícím roce již stavěl v Poznani několik činžovních domů. Současně působil také jako stavební poradce tamější židovské obce (v roce 1908 řídil demolici rozsáhlého komplexu Staré a Nové synagogy v Poznani). V roce 1913 projektoval přestavbu synagogy ve městě Pniewy u Poznaně, která je dnes využívána jako muzeum. V dubnu 1911 vyhořela Stará synagoga v Tachově a Alfred Grotte se ujal bez nároku na honorář vypracování projektu Nové synagogy i sousedního rabínského domu; dne 9. září 1912 byla Nová synagoga zasvěcena. Byla to členitá stavba v pozdně secesním stylu, která vypadala spíše jako velká vila a dobře zapadala do svého okolí.

ZÁPADOČESKÉ SYNAGOGY

Během stavby Nové synagogy Grotte častěji zajížděl do Tachova, kde žili jeho

starší bratr Rudolf a sestra Mathilda, svá poslední léta tu trávili i jeho rodiče.

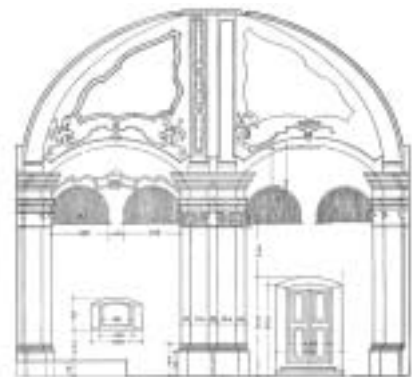
Když poprvé navštívil již neuzítanou synagogu v Novém Sedlišti, rozpoznal její architekturu jako zvláštní typ, který se vyskytuje v řadě sousedních obcí. To jej přivedlo ke zkoumání dalších konstrukčně příbuzných barokních synagog západočeského regionu. Jejich charakteristickými rysy byla téměř centrální dispozice, vysoká klášterní klenba, středová bima, sedadla rozmístěná po obvodu místnosti a také výjimečná akustika. V uspořádání interiéru synagogy zjišťuje „záměr architektonicky zdůraznit postavení bimy a symbolicky tak vyjádřit směřování vzhůru z tohoto místa, jež

Strop synagogy v Chodové Plané.

představovalo středobod zbožné úcty“. Grotte pochopil souvislost tohoto typu se synagogální liturgií, která odlišuje synagogy od jiných kultových staveb.

Grotte se pokoušel najít další podobné synagogy v Bavorsku (Falc, Franky), Po-

Zakreslení synagogy v Chodové Plané.

znaňsku a ve spolupráci s židovským historikem Meirem Balabanem (1877–1942)

ze Lvova také v Haliči. Ačkoli žádné přímé souvislosti kupodivu neobjevil, tyto výzkumy jej vedly k rozšíření výzkumu na celou oblast střeoevropské aškenázské historie. Podle jeho názoru chybělo souvislému vývoji synagogální architektury ve střední Evropě silné a trvalé středisko, narušovala jej rozptýlenost sídel, hospodářská i politická nejistota a časté přerušení kontinuity vývoje při vypovězeních a pogromech. Za těchto okolností se specifický synagogální typ mohl ustálit jen v některých obdobích a oblastech. Proto je výsledkem vývoje novověké synagogální architektury značná regionální rozmanitost.

Na základě Grotteho výzkumů vznikla během tří let jeho první a nejdůležitější práce *Typy německých, českých a polských synagog od XI. do počátku XIX. století*, věnovaná především vývoji synagogální architektury ve střední Evropě v dosud neprobádaném období raného novověku od 16. do 19. století. Neúplnosti svého díla si byl velmi dobře vědom a doufal, že vyvolá zájem v odborných kruzích a bude podnětem k dalšímu bádání. Práci mu vydala Společnost pro výzkum židovských uměleckých památek Židovského muzea ve Frankfurtu jako VII. a VIII. dvojčíslo svých *Mitteilungen* počátkem roku 1915. Svůj výzkum obhájil také na technice v Gdaňsku jako disertační práci, za kterou získal titul Dr. Ing.

DALŠÍ VÝZKUMY

Grotte se po vydání své práce začal židovskými památkami zabývat systematictěji. Vedle studie *Dřevěné synagogy východního Německa a Polska* (1916) napsal článek o synagoze v Kurniku u Poznaně (1916). Uveřejnil také objevené účty ke stavbě synagogy v Novém Sedlišti, stejně jako článek o synagoze v Chodové Plané. V článku *Staré mříže almemoru* upozornil znovu na význam bimy a navrhol zachování starých mříží a jejich využití jako zábradlí před svatostánkem. Publikoval také podrobnou studii o židovském hřbitově v Krotoschinu (společně s rabínem G. Cohenem) a výtvarném řešení jeho náhrobků. Přínosem k bádání o typech starých synagog byla rovněž Grotteho studie *Židovské synagogální umění východu a jeho vyzářování do německé oblasti*, v níž sleduje stopy putování židovských exulantů po masakrech Chmelnického v polovině 17. století z východu na západ. Během 1. poloviny 18. století zanechaly

(pokračování na str. 17)

PODZIM V ITÁLII

Angličtí romantici a sefardští obchodníci v ligurském Lericu

Ligurie má – ostatně stejně jako všechna území, ze kterých v polovině 19. století vznikla současná Itálie – historii, která se počítá na tisíce let. Představuje pobřežní pás při Středozezemním,

na poloostrově postupně zabydlují: kupují i stavějí zde domy, pronajímají si paláce a zahrady a po čase se stávají součástí zdejšího života i zdrojem obživy pro nezanedbatelný počet Italů.

Golfo della Spezia – Golfo dei Poeti.

vlastně Ligurském moři, protože Ligurie má vlastní moře. Na západě hraničí s Francií a na východě, nedaleko přístavu La Spezia, s Toskánskem. Zhruba uprostřed zálivu, který ligurské pobřeží vytváří, se rozkládá Janov, město a přístav, které spolu se svým věčným rivalem Benátkami ovládalo ve středověku obchod a námořní dopravu v celém tehdy známém světě. Záliv se pochopitelně jmenuje Golfo di Genova, Janovský záliv, protože tak významné město, to dá rozum, nemůže ležet v nějakém cizím zálivu.

Poté co Janovan Kryštof Kolumbus ve španělských službách objevil Ameriku a důsledky jeho objevu vyřadily Itálii a celé Středomoří z centra světového dění, objevují se na scéně Angličané. Přes zuřivý odpor Španělů a posléze Francouzů se prosazují a v době, kdy se kontinentální blokáda Napoleonovi nepodařila a on se ocitl na Svaté Heleně (vlastněné Brity), už bylo jasné, kdo je kdo a kdo bude vládnout mořím i kontinentům.

Angličané se objevují na scéně v přeneseném, ale i doslovném slova smyslu. Pokud vezmeme jako scénu Itálii – a jen tak se můžeme postupně dostat k tomu, oč nám jde –, pak se Angličané

K výstředním lordům a podivínům se přidávají umělci (nebo je občas i předcházejí) a s tím, jak jde Británie mocensky a hospodářsky nahoru, také střední vrstvy. Jsou mezi nimi znalci umění, básníci a nezanedbatelný počet snobů. Jak jinak, když tato disciplína byla s největší určitostí právě v Británii vynalezena či přinejmenším rozvinuta a propracována k dokonalosti.

GOLFO DEI POETI

Jedno z míst, která si Angličané v Itálii zvláště oblíbili, je záliv na samém východním okraji Ligurie, Golfo della Spezia. Nikoli snad kvůli stejnojmennému přístavu, který se v něm skrývá, ale spíš pro jiná místa, která ho lemují – Portovenere, Le Grazie, San Terenzo, Fiascherino, Tellaro a v neposlední řadě Lericu. Tady je nutné říci, že – snobismus nesignobismus – je záliv skutečně mimořádně krásný a totéž platí i pro většinu městeček a vesnic, které leží na jeho

březích. Nikdo se nemůže divit, že v sezoně a částečně i mimo ni je angličtina hlavním jazykem, který tady můžeme slyšet. Totiž, divit se může, ale jen do té doby, než se dozví (ten nikdo), že záliv má přímé spojení s britskými učebnicemi a školním vzděláním. Žili tady totiž v první čtvrtině 19. století dva velcí básníci anglického jazyka, lord George Gordon Byron a Percy Bysshe Shelley, přátelsky se stýkali a ten druhý nedaleko odtud se svou jachtou ztroskotal a zahynul. Oba patřili a patří k vrcholům romantického básnictví, a přestože se dnešní doba tváří, jako by romantice a s tím i romantismu definitivně odzvonilo, jsou jejich verše stále v batůžkách na zádech sportovně i nesportovně oblečených Britek, které jsou požehnáním zdejších penzionů a restaurací. Jsou, pravda, většinou postarší, ale občas lze zahlédnout i mladší exempláře se zarosenými očima a pozíí v ruksáčku. Troufám si tvrdit, že oba básníky alespoň podle jména znají v Anglii i ti, kdo propadli z mateřského jazyka už v páté třídě.

Sportovně zdatný lord Byron plaval prý občas přes celý záliv z Portovenere do Lericu navštívit svého přítele v jeho vilce na pobřeží a pak se stejnou cestou zase vracel. Však se také jeskyni pod starobylym románským kostelem, který v Portovenere na místě bývalého Venušina chrámu stojí, dodnes říká Grotta di Byron, byť se z ní poté, co se v roce 1932 zhroutil, zachovala jen menší část. Z janovské pevnosti nad přístavem je na záliv, pro který turistické kanceláře razí v současnosti název Golfo dei Poeti, úžasný výhled. Na Lericu na dru-

hém konci zálivu i na vysoký pás Apuánských Alp s bílými skalnatými vrcholy.

Henry James, americký spisovatel, který Itálii miloval láskou smíšenou s ironií a jenž na italské

půdě vytvořil některé ze svých nejvýznamnějších románů, o Lericu v roce 1877 napsal: „Ono kouzelné zákoutí obestírají lesnaté pahrbky modrozelené barvy a z jednoho i druhého boku

Portovenere – kostel na základech Venušina chrámu.

nad ním zbůhdarma bdí nádherné trosky starobylého hradu, strmícího na ostrohu. Cení si jej všichni angličtí cestovatelé, jelikož uprostřed zakřiveného pobřeží se nalézá dávno neobývaná vilka, ve které Shelley strávil poslední měsíce svého nedlouhého života. Sídliť totiž právě zde, v Lerici, když na-

Féerický starý hrad v Lerici.

krátko vyplul k jihu, odkud se víckrát nevrátil.“ A o něco dále: „Z italských cest si vybavím jen málo epizod, které by sympatičností, jak se tu říká, předčily ono vydařené říjnové odpoledne, to půlhodinové usebrání na zanedbané terasce vilky, výstup ke vsutku féerickému starému hradu čnicímu nad Lerici, rozjímavé brouzdání soumra-

Přístav v Lerici.

kem mezi popínavou zelení na plošině, jež vyhlížela k hasnoucemu západu, k vrškům a o hodně níž také k zamlklé hladině, za kterou neblahá vilka úpěnlivě obracela bledé čelo k rozjasňujícímu se měsíci.“

JANOV, LIVORNO A LERICI

Jen málokdo ví, že přímo pod „vskutku féerickým starým hradem“ je ještě jedna historická zajímavost, o které se ale v bedekru nedočteme. Jistě, konkurovat geniálním romantickým bouřlivákům je těžké, ale židovské ghetto v Ligurii to je také unikum a pro židovského turistu pochopitelně přitažlivá záležitost. Na územích ovládaných Janovskou republikou platila celá řada zákonů a nařízení, které Židům až do

konce 18. a v menší míře až do poloviny 19. století ztěžovaly nebo i znemožňovaly pobyt. Větší židovské osídlení najdeme v této době snad jen v samotném Janově, odkud byli Židé několikrát vypovězeni, aby se po čase v souvislosti s obchodem zase znovu objevili. V roce 1660 dostali povolení bydlet ve městě v odděleném ghettu.

V samotném Lerici je několik židovských rodin doloženo už na konci 15. století. Poté co bylo roku 1654 Židům oficiálně povoleno usazovat se v oblasti patřící k městu La Spezia, přibývalo osob židovského vyznání i v Lerici. Ve druhé polovině 17. století se ve městě, situovaném na půl cesty mezi Janovem a Livornem, usadili sefardští obchodníci z toskánského Livorna a kontrolovali odtud vzájemný obchod mezi janovskými a livornskými Židy. V Livornu žila v té době, díky tolerantnímu přístupu medicejských vládců Toskánska (a díky jejich stále potřebě financí a pochopení pro obchod), největší a nejsvobodnější židovská komunita v celé Itálii. Byla prakticky výhradně sefardská a zejména ve spolupráci se sefardskými kupci a finančníky z Janova organizovala a zajišťovala rozsáhlé obchodní a finanční transakce.

GHETTO

Ghetto v Lerici, jež vzniklo okolo roku 1676, se nacházelo v prostoru dnešní Via del Ghetto. Najdete ji snadno: z velkého náměstí Piazza Garibaldi odbočíte za Banco di San Giorgio směrem k hradu, po několika krocích se ocitnete na Piazza Mottino, odkud Via del Ghetto vede vzhůru ke hradu. Na spodní straně, v místech, kde je dnes zděný oblouk a pamětní deska, ji uzavírala železná brána, která se na noc a v neděli zamykala. Tato praxe vydržela až do roku 1848, kdy se Lerici stalo součástí savojsko-sardinského království a Židům byla přiznána občanská práva.

První dům vlevo za obloukem je budova bývalé synagogy – potvrdily to tři těžce poškozené svitky Tóry, které byly objeveny ve zdi při opravách domu v letech 1955–1960. Ostatní domy, občas trochu upravené a přestavěné, v podstatě zachovávají podobu ulice

z doby, kdy zde sídlila jedna z mála významnějších židovských obcí v Ligurii.

Na Via del Ghetto navazuje ulice vedoucí k hradu, kam se romantický poutník dostane za čtvrt hodinku, ostatní i za pět minut. Tam se otevře Henry Jamesem popsaný výhled na pobřeží a na záliv, který dnes jako za dob lorda Byrona křižují lodě a plachetnice, obchodníci na trhu vyvolávají svoje zboží stejně, jako to dělali za časů ghetta,

Via del Ghetto, Lerici.

jen turistů je mnohem, mnohem víc. Ale i to záleží na období. Jak si laskavý čtenář jistě povšiml, Henry James navštívil Lerici na své „sentimentální pouti“ v říjnu a dostalo se mu jednoho z nejsilnějších zážitků z jeho mnohaletých italských cest. A to byl nějaký znalec.

Pamětní deska leričským Židům.

Kam tedy jinam na podzim než do Itálie. A proč ne rovnou do Ligurie.

TEXT A FOTO JIŘÍ DANÍČEK

BITVA O ZEĎ NÁŘKŮ

Nejposvátnější místo Židů má své problémy

Když média referují o dění v Izraeli, pravidelně (a v některých případech lze říci, že s potěšením) zařazují záběry, články a fotografie z dění kolem jeruzalémské Západní zdi, jediného pozůstatku Chrámu a nejposvátnějšího místa judaismu. Měsíc co měsíc tu na svátek novoluní (Roš chodeš) mají novináři postaráno o senzaci, když policie zatýká členky hnutí Ženy Západní zdi. Výjev by se již dal považovat za novodobou místní tradici, nebýt toho, že reakce na ženy, jež se u Zdi nářků chtějí modlit v talitech a kípách, hlasitě zpívat a předčítat z Tóry, je ze strany ultraortodoxních Židů čím dál agresivnější a aktivistky jsou (díky sociálním sítím) čím dál početnější. Potyčky, či dokonce skutečné bitvy u Západní zdi se stávají ostudou města už tak silně poznamenaného propastí mezi jeho ultraortodoxními a sekulárními obyvateli. Co s tím?

ŽENY ZÁPADNÍ ZDI

Kdo jsou Ženy Západní zdi? Sdružení vzniklo před pětadvaceti lety jako organizace bojující za práva žen u Západní zdi, tedy konkrétně za to, aby se ženy na tomto místě mohly chovat tak,

jak jsou zvyklé ve svých reformních synagogách. Sdružení vzniklo v Jeruzalémě, jeho členkami jsou ale především americké, feministicky angažované Židovky. Jejich počínání vzbuzovalo již od počátku nelibost ultraortodoxních mužů, kteří se u Zdi modlí, a násilnosti řeší policie již od roku 1989, kdy na Esteřin půst musela proti rozzuřeným Židům, kteří na zpívající ženy metali židle, dokonce použít slzný plyn. Ministerstvo pro náboženské záležitosti vydalo dočasné nařízení, podle něhož se u Zdi smělo modlit jen způsobem odpovídajícím „místnímu zvyku“, tedy dle ortodoxního ritu. Roku 2001 byl pak vydán zákon, který stavěl veřejné ženské čtení z Tóry, nošení talitu, tefilin a kipy na hlavním prostranství u Západní zdi mimo zákon a po několika peripetiích Nejvyšší soud zákaz potvrdil, neboť tako-

vé chování mělo představovat „hrozbu veřejnému pořádku“. Současně soud navrhl, aby vláda reformním Židovkám (i dalším zájemcům a zájemkyním) umožnila alternativní místo pro modlitby. Měl se jím stát pozůstatek Robinsonova oblouku na jihozápadní části Západní zdi, prostor, který tvoří hlavně archeologické vykopávky. Ačkoli bylo místo roku 2004 zpřístupněno, ženské aktivistky je jako alternativu „menšího významu“ odmítly.

POSVÁTNE I NEPŘÍJEMNÉ CHVÍLE

Čas v tomto případě problémy nevyřešil, naopak. Mužská část se postupně rozrostla tak, že zabírá dvě třetiny pro-

Západní zeď o svátku Sukot. Vpravo vedle dřevěného můstku by měla být vybudována nová plošina. Foto BiblePlaces.com.

stranství, od ženského prostoru je oddělená vysokou stěnou. Na návštěvníky se přísně dohlíží, jakékoli vybočení z normy oblékání či chování je stíháno nepřívětivými pohledy a napomenutím. I malá děvčátka musejí být náležitě zahalena. Je pochopitelné, že účastníci modliteb se tak brání proti návalu hlučných a bohorovných turistů a turistek, nicméně nevládná atmosféra často citlivě zasáhne i ty, kdo, ač k ortodoxii nepatří, k místu přistupují s úctou a respektem a třeba si tím plní i svůj životní sen. „Šel jsem k Západní zdi, měl na hlavě jarmulku a choval se opravdu decentně, abych nikoho nerušil, ale tolik nevraživých, ošklivých pohledů jsem už dlouho nezažil,“ vzpomínal v rozhovoru pro *Rch* na svou zkušenost například režisér David Radok.

Pod tlakem neortodoxních hnutí dostal v prosinci 2012 ředitel Židovské agentury Natan Ščaranský od vlády úkol nalézt konečně nějaké řešení. Problémy vyvrcholily letos na jaře: v únoru bylo u Zdi zatčeno deset žen s tality, v březnu se k protestujícím ženám přidaly i tři členky Knesetu (chráněné imunitou) a Ščaranský byl zaplaven desítkami tisíc kritických e-mailů (většinou z USA, od amerických přívrženkyň a přívrženců liberálního judaismu). Z tábora charedim i proreformních Židů létala velmi ostrá slova, mluvilo se o „občanské válce“, ke které se u Zdi schyluje. V květnu na úsilí amerických liberálních skupin zareagoval izraelský Nejvyšší soud: odvolal původní zákon a povolil zdi členkám sdružení Ženy Západní zdi modlitby, pokud neporuší „místní zvyklosti“. Klid nový zákon ale nepřinesl: na protest proti zhruba 400 modlícím se feministkám se ke Zdi dosta-

vily tisíce (píše se až o deseti tisících) ultraortodoxních žen a dívek, které se snažily Američanky a jejich kolegyně z prostoru vytlačit. Muži na ně pokřikovali a házel na ně odpadky.

ČAS UKONČIT ZNESVĚCOVÁNÍ ZDI

Tak nazval svůj text k situaci novinář a spisovatel Josi Klein Halevi. Potyčky u Západní zdi charakterizuje jako „znesvěcování Božího jména

a dobrého jména židovského národa a Státu Izrael“. Podle Haleviho mají svůj díl viny jak ultraortodoxní mladíci a ženy, tak členky sdružení Ženy Západní zdi. Ti první proto, že rozdmýchávají hysterii a nenávisť, ty druhé proto, že své čím dál okázalejší akce provádějí v době, kdy se konečně rýsuje kompromisní řešení. Ščaranský totiž oprávil starý plán Robinsonova oblouku jako prostoru, kde se budou moci modlit příslušníci neortodoxních forem judaismu, a tentokrát se zdá, že jakkoli složitá bude realizace, projekt má k uskutečnění mnohem blíže než před deseti lety.

„Vylučování všech forem modlitby kromě ortodoxní z hlavního nádvoří u Zdi je izraelská tragédie,“ píše Halevi. „To místo se mělo stát prostorem otevřeným rozmanité židovské modlitbě ihned po osvobození Starého Města v červnu

1967. Sekulární vláda měla trvat na tom, aby sem měly přístup všechny židovské skupiny – třeba i střídavě, v různé časy, pokud by to bylo nezbytné. První masová pouť ke zdi na Šavuot 1967, pár dní po ukončení bojů, byla spontánním proudem stovek tisíc Izraelců a neexistovalo žádné oddělování prostovlasých sekulárních Židů od charedim nebo mužů od žen.“ Ščaranského plán hodnotí Halevi jako „vítězství sionismu“. Neboť „ve své podstatě je sionismus ideologie židovského národa. Moderní doba sice Židy rozdělila do nepřátelských táborů, ale sionismus tvrdil, že různé identity jsou pouhé přívlasky a že sjednocující jméno je Žid. Jedná se o první vážně míněný pokus od června 1967 posvětit Západní zeď židovskou sounáležitostí.“

PLOŠINA A MOST JAKO BARIÉRA

Jak by v praxi taková sounáležitost vypadala? Bohužel dost složitě. Nádvoří u Západní zdi by se na jihu rozšířilo o širokou zdviženou plošinu, pod níž se nacházejí jedny z nejvýznamnějších archeologických památek v zemi, včetně zchovalého tržiště z doby krále Heroda či změt obrovských kamenných kvádrů, které z vrcholu Západní zdi shazovali Římané při bourání Druhého chrámu. Svůj odpor k nápadu už vyjádřili archeologové, proti dalšímu projektu „židovské hegemonie“ se podle očekávání postavil i Waqf, islámská rada v čele s jeruzalémským muftím, která spravuje muslimské památky ve Starém Městě. V Ščaranského plánu totiž hraje svou roli i dřevěný most, který vede k Marocké (či Muhrabské) bráně a který používají nemuslimští návštěvníci ke vstupu na Chrámovou horu. Most by oddělil ortodoxní a neortodoxní části společenství u Zdi. Po počáteční zdrženlivosti nesouhlasí ani rabín Západní zdi Šmuel Rabino-witz a protest překvapivě vyjádřily i samotné americké aktivistky, neboť plán prý nevyhovuje jejich potřebám.

Ščaranský nicméně oznámil, že počítá s tím, že vláda se bude snažit, aby získala povolení a mohla co nejdříve zahájit výstavbu alespoň části plošiny nad vykopávkami. Během letošní letní sezony však žádné práce nezačaly. Americké aktivistky mezitím neztrácejí čas a již zvou všechny příznivkyně, aby se v listopadu na Roš chodeš zúčastnily oslav pětadvacátého výročí první pluralistické modlitby u Západní zdi.

ALICE MARXOVÁ

ALFRED GROTTÉ

Průkopník výzkumu starých synagog

(dokončení ze str. 13)

tyto skupiny migrujících haličských Židů na bavorském a falckém venkově na 25 nenápadných dřevěných synagog, které však byly vyzdobeny neobyčejně originální a pestrobarevnou malířskou výzdobou podle nejlepších haličských vzorů.

VE SLEZSKÉ VRATISLAVI

Po skončení první světové války byla Poznaň navrácena Polsku a Grotte se s rodinou přestěhoval do Vratislavi, kde od podzimu 1919 až do roku 1935 působil jako profesor na Státní průmyslové škole stavební. V roce 1921 byl jmenován konzervátorem uměleckých památek ve Slezsku, působil jako poradce Židovského muzea ve Vratislavi a prezident zdejší lóže Bnej Brit. Byl stálým spolupracovníkem časopisu *Památková péče*, listu *Hamburger Israelitische Familienblatt* a vídeňského časopisu *Menorah*. Začal se však především intenzivně věnovat výzkumu starých židovských památek ve Slezsku. Z uveřejněných prací je asi nejdůležitější studie *Synagogy-kostely ve Slezsku* (1929), v níž se zabývá přeměnou zdejších středověkých synagog po vyhnání Židů v roce 1453 na katolické kostely (Olešnice, Strzegom, Jawor, Svídnice). Ačkoli většina jeho závěrů nebyla všeobecně přijata, otevřela důležitou kapitolu dalších výzkumů. Tomuto tématu je věnována i jeho poslední samostatná publikace *Stopy synagog ve slezských kostelech* z roku 1937.

Další studie Grotte věnoval výzkumu nejstarších slezských židovských hřbitovů ve Vratislavi a v Brzegu Dolním, které byly souhrnně publikovány spolu s četnými fotografiemi a nákresey náhrobků v práci *Staré slezské židovské hřbitovy* (1927), jež představuje vzorové umělecko-historické zpracování tématu včetně podrobné analýzy barokního a rokokového výzdobného systému náhrobků a používaných symbolů. Od roku 1927 se stal spolupracovníkem Jüdisches Verlag v Berlíně při vydávání pětidílného *Židovského lexikonu*, pro který vypracoval dvě desítky hesel týkajících se synagog, jejich zařízení i liturgických předmětů. V roce 1929 byl odborným poradcem výstavy *Židé ve slezských dějinách* ve Slezském umělecko-průmyslovém muzeu.

V roce 1934 se vrátil ke svému hlavnímu tématu ve dvou nových studiích k vývoji středoevropské synagogální architektury. První pod titulem *Ovlivnění východního židovského sakrálního umění pražskými vzory* dokládá úzké historické spojení mezi Prahou, Krakovem a Slezskem již za Vladislava II. a Karla IV., kdy se Praha jako nejstarší židovská obec střední Evropy těšila v těchto oblastech značnému respektu a její architektura byla často napodobována. Druhá Grotteho práce *Historické stavební dokumenty židovského putování v Čechách a na Moravě* (1935) se zabývá čtyřslou-povými synagogami jako doklady několika vln židovské migrace z východu na západ v 17. a 18. století. Na Moravě se tento typ uplatnil při stavbě synagog v Podivíně (1661), Kroměříži (1694) a Mikulově (1723), nejzápadnější synagoga tohoto typu byla zbudována v Sobědruhách na Teplícku (kol. 1740). Obě tyto studie doplňují Grotteho teorii o středoevropských typech synagogální architektury, kterou se mu podařilo rozpracovat důsledněji než komukoli z jeho současníků.

... A V TEREZÍNĚ

Alfred Grotte vyučoval na stavební průmyslovce ve Vratislavi údajně až do roku 1935, kdy v 63 letech odešel na vynucený odpočinek. Jaký byl život jeho rodiny posledních devět let za nacistické vlády, se můžeme pouze domýšlet. Snad se alespoň jeho dítěm Mathildě (nar. 1905) a Albertovi (1916) podařilo včas zachránit emigrací. Sedmdesátiletý Alfred Grotte se ženou Clarou byli 31. srpna 1942 odvezeni z bytu v Scharnhorststrasse 5 ve Vratislavi a deportováni do terezínského ghetta, kde Alfred Grotte po 9 měsících 17. června 1943 – tedy před 70 lety – zemřel; jeho žena strávila v Terezíně více než dva roky, 9. října 1944 byla deportována do Osvětimi a zavražděna v plynové komoře. Podobný byl také osud Grotteho žijících sourozenců a jejich rodin v Čechách. Jistou útěchou může být, že Grotteho studie, články a kresby přečkaly katastrofu a zachránily mnohé dnes již neexistující synagogy pro naše poznání.

ARNO PAŘÍK

VYCHÁZKA DO TROJE

Biedermeierovský příběh od Oskara Wienera

On: „Nepůjdeme k rybníku? Ten rybník obrostlý vrbami je mým potěšením.“

Ona: (přívře hedvábné řasy a mlčí).

On: „Rybník bude dneska opuštěný; docela opuštěný bude, protože všechno na světě je na promenádě. Kapela tam hraje Búrský pochod nebo Malou vdovu a u nablýskaných mramorových stolečků pod kaštaný sedí paní a dívky a vyšívají dečky nebo čtou noviny. Nepůjdeme krmit labutě?“

Ona: (tiše) „Ach ne.“

On: „Docela opuštěný bude ten rybník; nikoho nepotkáme, ani pana Eusebia Kupferrotha, protože ten teď sedí v tmavém kancelářském kutlochu bez slunce, kde bzučí stovky much, a píše dopisy, které mají hlavičku: ‚Bavlněné zboží – Velkoobchod a export kloboukové plsti.‘ – Pana Eusebia Kupferrotha nepotkáme.“

Ona: (šeptajíc) „Je tak strašný! Ty jeho ruce, jako pár plstěných pantoflů, a nemožné kravaty. Mám z něj takový strach. A každý večer mě přijde políbit...“

Pauza.

On: „Nepůjdeme k rybníku?“

Ona: (váhavě) „Když vám to udělá radost...“

A tak ti dva kráčeli mezi podivuhodnými Jehličnany, které lemovaly oblázkovou cestu a vyprávěly o Japonsku nebo o Sieře Nevadě, kde je jejich domov. Na okraji rybníka, tam, kde úzké schůdky vedly do vody, drží stráž dvě prastaré vrby a jsou velmi vážné a slavnostní, jako dva vojáci, kteří stojí před hradní bránou, hodiny, bez pohnutí.

Velice vážné jsou ty vrby a téměř smutné a nabílo natřené tabulky s latinským čestným titulem a německým datem těm starým vrbám také na veselosti nepřidávají. I ty tři labutě: Kašpar, Melichar a Baltazar jsou stále vážné a špulí zobáky jako sedláci v neděli při ranní mši. Vypasení kapři líně plavou, jelikož tam nejsou žádné děti, které by jim házely kousky chleba a povykovaly na ně. Slečna však říká: „Nechci tu zůstat, je

tady tak smutno, pojďme někam, kde se můžeme smát a trhat květiny.“ A to také učinili.

Když vešli do aleje, jež byla plna kočárů a nablýskaných jezdců na koních a kde vítr bere krásným ženám parfém z vlasů a daruje je rozkvetlým lipám nebo lidem, kteří se zde procházejí, tu se slečna skryla pod svůj slunečník a malý kudrnatý pán musel jít tři kroky za ní. Když však přišla ta velká brána, ta velká, mocná brána a opuštěné louky, tu zavřela slečna svůj slunečník a Tomáš jej směl nést.

Uprostřed louky tam stojí jeden mocný buk. Blesk jej před lety poznamenal a od té doby se tam tváří jako starý podivín, jenž má na sobě redingot a zvláštní vázanku a škrobený límec (*Vatermörder*) ohraničující jeho zvětřalý obličej. Zde se ti dva políbili...

Ilustrace Jiří Stach.

Nikdo to neviděl; ani kopáči, kteří vzdáleni na tisíc kroků hloubili nové říční koryto pro bárky s obilím. Až po břicho stojí nádeníci ve vlhkém bahně a hrabou a hrabou. Možná myslí na to, že si dají večer panáka a na svou holku z továrny, možná také na svůj ubohý život, který žijí, nebo na nějakou neděli, která byla či bude. – Prkenný most vede přes prázdné říční koryto, pak přijdou rozpadlé zdi a pole ladem, plné suti a kamení, pak jedna nahrubo stlučená chatř pro hliďače a bouda na nářadí. Čeká tam převozník s nahnílým prámem, který jej, když lidé chtějí přes Vltavu, tahá na řemenu po mělké, tiše šplouchající hladině. Také hezkou slečnu a pána převezl na druhý břeh.

„Mám tě tak ráda,“ uchichtla se štíhlá slečna, když si dosytostí vyhrála a všechny ploché oblázky, které musely tančit po hladině, byly pod vodou. „Pojďme se napít trojského zámeckého,“ navrhl Tomáš.

Zámeček Troja má červenou taškovou střechu a pyšně *vstupní* schodiště. A třicetiletou válku spatřil se všemi divokými ranami; Švédové tu přenocovali a Francouzi; starý Fritz (Fridrich II. Veliký) si tu prý rozbil hlavní stan, když stál před

Prahou, a jeden král si tu schovával svou milenkou. Dneska je ze zámku vinný sklep a v parku, v němž kdysi ve skrytých slojích sídlila sladká tajemství a tichý smích, stojí prázdné soudky a bečky. Alabastrové vázy na zahradních zdech jsou rozbité a bílému božstvu scházejí ruce a nohy. V jedné skalní roklině stojí obr, ten musí nést zeměkouli; ale jakýsi ovíněný vtipálek mu nasadil papírovou čepici a to kamenného muže drtí. V přizemí, kde byla kdysi panská kuchyně, je teď vinárna. Přes týden tu panuje hluboké ticho a hospodský svůj čas prospí. Avšak v neděli, když je teplo a sluníčko a přicházejí lidé z města, aby se tu potěšili a dosyta vytančili; pak je v Troji veselo. Švadlenky ve světlých halenkách a se světlýma očima jsou tu a celý týden snily o tom, jak bude v Troji krásně. A rozverní studenti a vážní učitelští čekatelé a jednoroční dobrovolníci tu jsou, ti si loví pěkné děvče v barevném houfu.

Pak všichni sedí venku v zahradce, která je plná posvátné minulosti a bezstarostné přítomnosti; pod starými stromy sedí, z nichž sněží kvítí nebo suché listy, podle ročního období, a drží se navzájem za ruce a pijí trojské zámecké. Tak je to o nedělích, když je teplo a sluníčko, ale dnes je všední den, švadlenky sedí za zavřenými okny kdesi v temném domě na předměstí a studenti u zaprášených knih v přednáškovém sále.

„Budeme jediní hosté,“ řekla hezká slečna.

Vysoká chodba je opuštěná a vybledlé fresky na stěnách se třpytí pozdně odpoledním jasnem. Také vinárna je prázdná, jen hospodský spí v rohu u kamen. Avšak v zahradě, kde stojí stolky polité vínem a hrubě ohoblované lavice, sedí osamocení host, jenž má ruce mohutné a vypasené jako pár filcových pantoflů a nemožnou kravatu.

U jeho nohou stojí řada do dna vypitých lahví, v nichž tančí sluneční paprsky a opuštěnec se usmívá.

„Tak tady jsem tě našla,“ řekla hezká slečna a energicky chytla pana Eusebia za límec u kabátu. „Tak tady! A tvoje nevěsta se má doma usoužit; já nešťastná! – Však jsem si to myslela hned, kde najdu svého Eusebia, a tenhle pán byl od té dobroty a doprovodil mě. Děkuji vám, milý pane, a nyní mi pomozte dovést mého snoubence domů.“

Tak skončil krásný svátek.

Z knihy Alt-Prager Guckkasten (Staropražské kukátko) přeložila kl.

VZPOMÍNKA NA ANNU BERGMANOVOU

(20. 4. 1917–17. 7. 2013)

Všichni, kdo se přišli koncem července do Cambridge rozloučit s Ankou Bergmanovou, na ni vzpomínali jako na vzácnou a nezlomnou bytost, nesmírně laskavou a neobyčejně inteligentní ženu, která se velice ráda smála a velmi dobře věděla, podobně jako ostatní se stejnou životní zkušeností, co je to za štěstí, když se rodina a přátelé sejdou u prostřeného stolu. A taky všichni náležitě oceňovali její kuchařské umění. V devadesátiletých letech ještě skvěle řídila auto, ale neměla už ráda rychlou jízdu po dálnici. Ačkoli nechtěla zpočátku slavit své devadesátileté narozeniny, nakonec podlehla nátlaku vnoučat a na oslavu si pořídila hned tři nové halenky a zajímala se o to, jaká barva je momentálně v módě.

Narodila se před devadesáti šesti lety v Třeboradicích ve východních Čechách. Gymnaziální léta prožila v Hradci Králové, pak začala studovat na Právnické fakultě UK v Praze. Vedle bezstarostný studentský život, chodila na koncerty, do divadla, do kina a tančit. V Praze poznala svého budoucího muže Berndu Nathana, německého Žida, který sem utekl po nástupu Hitlera k moci, ale brzy bylo jasné, že se před Hitlerem v Praze neskryje. Na jaře 1940 se vzali. Ve chvíli, kdy si musela přišit šesticípou hvězdu, vyndala se skříňně svůj nejhezčí žlutý vlněný kostým, a jak později řekla, rozhodla se nosit hvězdu jako šperk. Když už nesměli Židé chodit do kina, rozhodla se zákon porušit. Vzpomínala, jak uprostřed filmu přišli příslušníci SS kontrolovat diváky a ona s hrůzou čekala uprostřed řady, až k ní dojdou a bude jim také muset ukázat dokumenty. Kontrola našťestí skončila řadu před ní.

TEREZÍN, OSVĚTIM, MAUTHAUSEN

V prosinci 1941 byli oba deportováni do Terezína. Navzdory tomu, že muži a ženy bydleli odděleně, podařilo se

Ance tajně scházet se svým mužem, a dokonce i otěhotnět. Musela však podepsat prohlášení, že se dítěte po narození vzdá, tehdy se poprvé setkala se slovem „eutanazie“. Jejich syn Jiří ale krátce po narození zemřel na zápal plic. 29. září 1944 byl Bernd Nathan transportován do Osvětimi a Anka se dobrovolně přihlásila, že ho bude druhý den následovat. Byla znovu těhotná, ale to svému muži už nestačila říct. Na otázku dcery, jak se jí podařilo podruhé otěhotnět, odpověděla, že se v té strašné době už nebála riskovat a snažila se hledat posilu a útěchu, aniž by myslela na následky. Se svým mužem se v koncentračním táboře Osvětim už nikdy nesetkala. Až po

Anna Bergmanová s dcerkou po válce. Foto archiv.

válce se dozvěděla, že byl nacisty 18. ledna 1945 zastřelen – necelý týden před osvobozením Osvětimi. Anka byla tak hubená, že doktor Josef Mengele, který na rampě rozhodoval o životě či smrti nově příchozích vězňů, nepoznal, že před ním stojí těhotná žena. Po desáté selekci měla obrovské štěstí – byla zařazena mezi praceschopné a poslána spolu se dvěma stovkami žen do zbrojovky ve Freibergu poblíž Drážďan, kde se vyráběly letounové střely V1, z nichž první byla vypálena na Londýn. Do konce března 1945 bylo vypuštěno 20 000 střel, z nichž 10 000 mířilo na Anglii. To ještě Anka netušila, že větší část života nakonec prožije v Anglii po boku svého druhého muže, který v té době bojoval v Anglii v řadách RAF a kterého si po válce vzala.

Ve zbrojovce pracovala až do začátku dubna 1945. Tehdy začaly pochody smrti. Na Anku ale čekala dlouhá cesta vlakem. V přeplněném vlaku ležela ve vagonu na uhlí, vysílená, bez jídla a téměř bez vody. Za „normálních okolností“ by je Němci bývali poslali zpátky do Osvětimi, ale tu už Rusové osvobodili. Vlak tři týdny jezdil bezcílně a nakonec zastavil v Rakousku v koncentračním

táboře Mauthausen. Anka se vyděsila, protože na rozdíl od Osvětimi tentokrát už věděla, kam přijela. V tu chvíli jí začaly porodní bolesti a tak ji naložili spolu s nemocnými a mrtvými na káru, kde bez jakékoli pomoci porodila dceru Evu, která prý ani nezaplakala. Mezi vězni byla i ruská lékařka, která se od ní odvrátila, ale potom se mezi spoluvězni našel gynekolog, který pomohl. Novorozená holčička vážila něco málo přes jeden kilogram a ležela zabalená do novinového papíru mezi umírajícími na tyfus. Eva přežila díky tomu, že den před tím Němci vyhodili do povětří mauthausenské plynové komory a že několik dní po jejím narození osvobodili koncentrační tábor Američané.

PRAHA, CARDIFF

Anka o sobě říkala, že byla naprosto bláhová, protože byla navzdory všemu, čeho byla svědkem, po celou válku přesvědčená, že se vrátí domů. A skutečně jakmile nabrala trochu síly, vrátila se s miminkem v náručí do Prahy. Vytoužený návrat do Prahy se však stal podle ní jedním z nejhorších okamžiků v životě. Zjistila, že je úplně sama, že nemá kam jít – rodiče, sestry a všichni ostatní příbuzní zahynuli v Osvětimi. Nakonec našla nový domov u sestřenice Olgy Šroňkové a někdejší ředitelky Židovského muzea Hany Volavkové a potřebnou chuť do života jí dávala starost o dcerku. V roce 1948 se provdala za přítele z dětství a odstěhovala se s ním do Velké Británie. S Karlem Bergmanem se rozhodli pro život ve velšském Cardiffu, kde za války sloužil u Královského letectva. Po jeho smrti pracovala léta jako dobrovolnice v cardiffské nemocnici. Poslední dva roky života strávila v Cambridgi u dcery Evy, která se zabývá vzdělávacími programy pro školy v organizaci Holocaust Educational Trust.

Když je obě pozvala britská královna do Londýna, aby se zúčastnily obřadu na počest obětí holokaustu a britských veteránů, kteří se podíleli na osvobození koncentračních táborů, odpověděla Anka na otázku, jak ten významný den oslaví: „Oslavím ho jako každý jiný den od dne, kdy jsem opustila Osvětim. Děkuji za každý den a za to, že mám zdravé dítě. Opravdu nevím, jak jsem ty roky přežila; ztratila jsem víru v Boha, ale kdybych v něj věřila, řekla bych, že to byl zázrak.“

ZUZANA ROUSOVÁ

Z VÍDNĚ DO IZRAELE

aneb Jak jsme získali stříbro na světové makabiádě

VÍDEŇ

Vzpomenete si, co jste dělali předminulé léto? Já ano. Společně s dalšími sportovci z České republiky jsem se zúčastnila evropské makabiády ve Vídni. Kromě nás bylo přítomno asi 2000 sportovců, zažili jsme mimořádnou atmosféru a naše šestičlenná delegace dokonce získala několik medailí. Již tehdy se začalo mluvit o možné účasti České republiky na nejbližší světové makabiádě v Izraeli. Termín konání: červenec 2013.

Světová makabiáda je třetí největší sportovní událostí na světě. Hned po olympiádě a mistrovství světa ve fotbale. Koná se jednou za čtyři roky, vždy v Izraeli a je určena židovským sportovcům z celého světa. Československá republika vyslala na úplně první světovou makabiádu v roce 1932 více než stovku sportovců (podle archivních dat). Československá delegace mířící na druhou makabiádu v roce 1935 byla ještě větší. Třetí a do té doby poslední delegace z České republiky se světové makabiády zúčastnila v roce 1993. Po návratu z evropské makabiády ve Vídni jsme se rozhodli, že je čas zkusit vyslat delegaci čtvrtou.

BASILEJ

Prvním větším milníkem bylo jednání s pořadateli. Sportovní klub Hakoach versus zástupci Maccabi World Union, pořadatelé světové makabiády. Na podzimním kongresu v Basileji se nám podařilo vyjednat téměř 50procentní slevu na startovním. Začali jsme věřit, že naše účast je opravdu reálná.

PRAHA

Další přípravy pokračovaly v Praze. Nábor nejlepších sportovců, neúspěšné i úspěšné hledání sponzorů, dennodenní komunikace s izraelskými pořadateli. Bylo nutné zajistit letenky, pojištění, jednotné oblečení, propagační předměty a provést definitivní registrace účastníků.

Ve středu 17. července 2013 odlétá na světovou makabiádu devítičlenná delegace z České republiky. Zastoupení jsou jak junioři, tak senioři, nejpočetnější je kategorie open, což jsou sportovci ve věku 18 až 35 let. Vezeme judistku, šachistu, hráče tenisu, badmintonu, stolního tenisu, dva střelce a běžce půlmara-

tonu. Většina sportovců reprezentuje Českou republiku na mezinárodních soutěžích, jiní jsou úspěšnými medailisty z evropské makabiády ve Vídni.

IZRAEL

Česká delegace patří k těm nejmenším. Izrael zastupují více než dvě tisícovky sportovců a delegace největších zemí jako USA, Jihoafrická republika, Velká Británie nebo Austrálie mají stovky čle-

Česká delegace při slavnostním zahájení. Foto Věra Hroudová.

nů. Otevírací ceremoniál na Teddy Stadium v Jeruzalémě je velkolepý. Účastní se ho 9000 delegátů z více než 70 zemí.

Stříbrný lukostřelec. Foto Roman Gronský.

Sportovní úroveň her je dle očekávání velmi vysoká, a přesto se náš střelec dokáže probojovat na vynikající čtvrté a páté místo, tedy hned za izraelské střelce, jak jinak. Další den probíhá souťaž ve střelbě z luku na 70 metrů. Vojtěch Dub z Prostějova postupuje mezi osm nejlepších, poté mezi čtyři nejlepší, a dokonce se dostává až do finále! Stříbro pro Českou republiku!

Kromě sportovních aktivit se účastníme i řady formálních a neformálních setkání. Prezентujeme Českou republiku, navazujeme mezikontinentální spolupráci, sbíráme know-how a vyměňujeme si zkušenosti.

Jsmo přesvědčeni, že velkou většinu poznatků využijeme, až se vrátíme domů.

ZPĚT V PRAZE

Dnes už jsme zpět v Praze a připravujeme závěrečnou zprávu k naší účasti na makabiádě, kterou si budete moci prohlédnout na internetových stránkách sportovního klubu Hakoach. Určitě v ní nebude chybět tento dojem jednoho z členů výpravy: „Makabiáda je velký zážitek. Už jen velikost celé akce je ohromující, což s sebou nese také možnost poznat lidi z desítek zemí. Zkušenost, kterou jsem získal jako sportovec tenista, byla pro mě jedinečná. Mít možnost vidět, jak trénují a hrají profesionálové, pot-

kávat amerického trenéra, který poté, když se dozví, že jsem z České republiky, přivře oči a pomalu říká: ‚Koučuju občas takové dva šikovné hráče taky z Čech... Berdyč and Stěpanek‘, to jsou okamžiky, které nejen potěší, ale i inspirují. K tvrdší práci, k překonávání sebe sama, ke zlepšování v oboru, ve kterém se může člověk utkat s nejlepšími, a to za nenásilného pocitu židovské sounáležitosti. A o tom makabiáda je. Přesvědčte se sami.“

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala za významnou finanční podporu Federaci židovských obcí ČR. Děkujeme také ŽO Karlovy Vary, ŽO Olomouc, společností NESS Czech i EUFC CZ. Děkujeme všem dárcům, kteří si nepřáli být jmenováni. Bez podpory sponzorů bychom se světové makabiády nemohli zúčastnit.

A na závěr? V roce 2015 se bude konat evropská makabiáda v Berlíně a sportovní klub Hakoach chce opět vyslat českou delegaci. Věřím, že již nebudeme řešit otázku, jestli pojedeme, ale kdo pojedá a za jakých podmínek.

BEATA BARTOŠOVÁ, vedoucí delegace
Sportovní klub Hakoach,
www.hakoach.cz

IZRAEL: Jednejte, nebo bude zle

V srpnu byly po třech letech obnoveny přímé rozhovory mezi Izraelem a palestinskou samosprávou mířící k definitivní mírové dohodě. Ale zpráva, jež by před dvaceti lety vyvolala senzaci, zapadla jako nepříliš zajímavá. Větší význam má ovšem její širší pozadí, otázka, co rozhovory rozhýbalo a v jaké situaci probíhají.

Už minuly doby, kdy terorismus v Izraeli a na obsazených územích byl jádrem násilí v celé oblasti. Stačí porovnat. Počet obětí krveprolití v Sýrii za dva a půl roku už překročil 100 tisíc. „Arabské jaro“ přineslo tisíce mrtvých v Libyi, Egyptě i jinde. Leč izraelská kontrarozvědka Šin Bet oznámila, že i když počet drobných útoků na Západním břehu Jordánu narůstá, za rok 2012 tam rukou teroristů nebyl zabit ani jeden člověk – poprvé po čtyřiceti letech.

Z toho plyne, že Izraelci žádnou zvláštní motivaci k jednání s Palestinci nemají, že si na status quo zkrátka zvykli. Na webu Al-Monitor to shrnuje bývalý levicový poslanec Ejtan Wilf: „Za poslední roky bez mírových jednání klesl počet Izraelců i Pa-

V srpnu byly po třech letech obnoveny mírové rozhovory. Foto archiv.

lestinců zabitých při násilnostech na minimum, na snad nejnižší míru v historii konfliktu. Ten pat není heroický. Neprovází ho potřásání rukama, nikdo nedostal Nobelovu cenu míru za to, že jen brání Izraelcům a Palestincům, aby se navzájem zabíjeli. Ale pro Izraelce i Palestince ten pat minulých let znamenal život.“

JEN PO „ZELENOU ČÁRU“

Proč tedy byla jednání obnovena? Nikdo to neřekne nahlas, ale Izrael chce projevit vstřícnost vůči postojům svých západních spojenců, kteří ho tlačí k uzavření mírové dohody a vzniku palestinského státu. To nepřekvapí. Novinkou je ovšem fakt, že postupy USA a EU se tu začínají rozcházet – ne v kýženém cíli, ale ve způsobu tlaku na Izrael.

Amerika chce smluvní mír ve Svaté zemi jako součást řešení pro celý region znejistělý „arabským jarem“. Barack Obama nemá tak přepjaté ambice jako Bill Clinton a George Bush mladší a ne-

doufá v zázračnou dohodu na summitu někde v USA. Ti, kdo se před lety báli, že bude pěstovat ideologii třetího světa a fandit Palestincům, teď zjišťují, že si počíná možná chladně, ale obratně a racionálně – výsledek dohody nechává na samotných aktérech ve Svaté zemi.

Naproti tomu Evropa tlačí na předem hotové a jí svaté řešení pod heslem „návrat do poměrů před červnem 1967“. Jako by jen čára příměří z let 1949–67 byla kouzelnou hůlkou i jedinou šancí na mír a soužití. A jako by vše, co je mimo ni (hlavně židovské osady na Západním břehu), bylo od dábla. To není nová pozice. Novinkou je fakt, že EU ji chce vůči Jeruzalému vymáhat tlakem. Představila směrnici (má platit od 1. ledna 2014), která všem člen-

ským státům zapovídá jakoukoli spolupráci (finanční, obchodní, vědeckou...) s izraelskými aktivitami, státními i soukromými, za „zelenou linií“, tedy za hranicí z let 1949–67 včetně východního Jeruzaléma.

„Je to poprvé, kdy orgány Evropské unie publikují takto úřední a explicitní směrnici,“ řekl deníku *Ha'arec* – ovšem v anonymitě – vysoký izraelský úředník. „Až dosud fungovalo porozumění a tichá dohoda, že EU za zelenou linií nepůsobí; teď je z toho formální závazná politika.“ A nejen to. Bude-li chtít Izrael uzavřít nějakou dohodu s EU či jejím členským státem, musí se v ní písemně zavázat, že ona dohoda se netýká osad na Západním břehu. Tato „teritoriální klauzule“ stanoví, že veškeré evropské smlouvy s Izraelem budou platit jen před „zelenou linií“. Proč? Člen evropské delegace citovaný *Ha'arecem* říká, že je to prý proto, aby EU předešla bojkotu Izraele jako státu. Jinými slovy: než aby bojkotovala celý židovský stát,

bude bojkotovat jeho vybrané aktivity, které sama pokládá za ilegální.

Takový argument se ale v Izraeli považuje za pokrytecký, jednostranný a de facto protizidovský. Podrobně to shrnuje Alan Baker, bývalý právní poradce izraelských vlád a diplomat, v publikaci Jeruzalémského centra pro veřejné záležitosti. Podle něj jde o bezprecedentní a nepřátelskou fixaci EU na Izrael a jeho osady, kterou umožňuje svévolná interpretace zásadních dokumentů. Rezoluce Rady bezpečnosti OSN 242 z roku 1967 totiž stanoví, že Izrael má právo na „bezpečné a uznávané hranice“, aniž by je přímo spojovala s linií příměří z let 1949–67.

Baker připomíná, že v jiných případech EU tak přísná není. Její dohoda o volném obchodu s Indií se vztahuje i na Kašmír, ač i ten je předmětem sporu mezi Indií a Pákistánem (v jeho pohledu jde o „okupovaný Kašmír“). Dohoda z roku 2005 umožňuje evropský rybolov ve vodách Západní Sahary, ač EU její území považuje za okupované Marokem. Odtud Izrael čerpá přesvědčení o pokrytectví EU, přesněji řečeno jejího diplomatického establishmentu v čele s baronkou Catherine Ashtonovou.

OSADY NEJSOU PRIORITOU

Až z této perspektivy zaujme pozice Baracka Obamy, kterou hájil v březnu při své návštěvě Svaté země. V listu *Washington Post* tehdy Charles Krauthammer napsal, že Obama „rekalibroval svůj postoj k mírovému procesu“. Co to znamená? Obama už nesází na argument o izraelských osadách coby hlavní překážce míru. Za jádro problému – jak přímo řekl prezidentu Abbásovi – pokládá palestinskou suverenitu a izraelskou bezpečnost: „Když vyřešíme tyto dva problémy, bude vyřešen i problém osad.“ Jinými slovy, problém osad je druhotný a jeho řešení závisí na tom prvním.

Rozdíl mezi americkým a evropským přístupem k Izraeli se jeví takto: Americká diplomacie se pře o to, zda je pro ni závazný dopis prezidenta Bushe premiéru Šaronovi ze 4. dubna 2004, v němž se pokládá budoucí izraelsko-palestinská hranice za předmět jednání. Evropa má už předem jasno o posvátném charakteru „zelené čáry“ coby hranice minulé i budoucí a k tomuto postoji tlačí i Izrael. Tento tlak může uspíšit takové věci, jako je obnovení izraelsko-palestinských rozhovorů. Ale těžko může uspíšit jejich reálný výsledek. **ZBYNĚK PETRÁČEK**

CHAGALLOVA ŠANCE ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

Všechna seriózní česká média zaznamenala, že Angela Merkelová jako první německý kancléř navštívila bývalý koncentrační tábor Dachau. Hrůzy tábora, který byl otevřen jen několik týdnů poté, co nacisté převzali moc, nepřežil každý pátý vězeň. Kancléřka využila pozvání českého rodáka a prezidenta památníku v Dachau Maxe Mannheimera, bývalého vězně. ■ Deník Právo (24. 8.) otiskl podrobnou vzpomínku na lékaře a komunistického politika Františka Kriegela (1908–1979), který se zapsal do českých dějin jako málokdo: jediný z politiků unesených sovětskými okupanty do Moskvy odmítl podepsat souhlas s okupací. „Co se mnou mohou udělat?“ řekl před ostatními, když se k podpisu nedal přemluvit. „Pošlou mě na Sibiř, nebo mě dají zastřelit. S tím já počítám a kvůli tomu to nepodepíšu.“ Mohlo se to stát, už předtím se odmítal sovětský premiér Kosygin bavit s „haličským Židem“. Kriegel pak také jako jeden z čtyř poslanců hlasoval proti okupaci i v parlamentu. ■ Média (např. ČT 1, 23. 8.) referovala o tom, že Divadelní vlak Lustig, který každý večer uvádí dramatizaci novely A. Lustiga *Modlitba pro Kateřinu Horvitzovou*, dorazil na východní Slovensko. „Soubor hraje představení jako připomínku obětí holokaustu přímo na železničních stanicích v Prešově a Košicích. Právě odtud za války odjížděly transporty do koncentračních táborů.“ ■ Nejčastějším židovským tématem v českých médiích je zpráva o smrti Lászla Csatóryho, odpovědného za deportace tisíců košických Židů za fašistické Slovenské republiky (např. Rokycanský deník, 13. 8. pod titulkem „Židy poslal na smrt. Sám jí unikl 98 let“). ■ Novinky.cz (22. 8.) zavzpomínaly na zbojníka Orlických hor, mladšího bratra Jánošíka, staršího Nikoly Šuhaje. Podle legendy se syn krejčího Hans Ledra Ledříček jako jiní kolegové dostal ke zboji náhodou: „Hajný ho kolikrát ztloukl, když si bral v lese soušky, pak se mu podařilo uzmout vrchnosti zbraň a od té doby opravdu bohatým bral a chudým při-

lepšoval.“ Byl jako jiní, jedním se ale, pokud byl skutečně Žid, přece jen lišil: židovských zbojníků moc nebylo. ■ Týdeník Týden (23. 8.) referoval o tom, že opuštěná vila na pražské Štvanici se v září stane místem divadelní interpretace slavného románu Gustava Meyrinka *Golem*. Sdružení Tygr v tísni, které tvoří studenti a čerství absolventi DAMU, ve svém projektu uplatní metodu imerzního divadla; divadla pohroužení. „Diváci se budou po domě volně pohybovat a příběh si sami skládat a utvářet. Stanou se jeho součástí, proniknou do alternativní reality a octnou se na pomezí skutečnosti a snu tak jako postavy Meyrinkova románu.“ ■ Deník Právo (22. 8.) přinesl v příloze Salon rozhovor s „německy píšícím českým spisovatelem“ Janem Faktorem (1951), jehož autobiografický román zachycující 50.–70. léta v Československu byl nominován na Cenu Lipského knižního veletrhu a dostal se mezi finalisty Německé knižní ceny. Na otázku „Jakou roli pro vás hrají vaše židovské kořeny?“ odpověděl mj.: „Patří ke mně ode dne, kdy mi to doma s velkým zpožděním prozradili.“ ■ Podle Českokrumlovského deníku (20. 8.) festival Divadlo v Plzni „nabídne to nejlepší z Ruska, Polska, Maďarska či Slovenska“.

Z Polska přijede jeden z nejvýraznějších divadelních souborů posledních let, Teatr Polski z Vratislavi, s inscenací *O Matce a Vlasti* (autorkou je Božena Keff). „Inszenace zpochybňuje vítězné pojetí dějin polského národa, jeho hrdinství i vztah k vlasti. Příběh Židovky, jež přežila holocaust, a její dcery zde slouží jako východisko k podobnosti o závislosti, duchovním otroctví a hledání svobody.“ Slováci nabízejí inscenaci *Holocaust* Viliama Klimáčka v podání bratislavského Divadla

Aréna. „Hrdinka hry se v devadesátých letech vrací do vlasti a chce restituovat majetek, ale zjistí, že ho její rodina ve skutečnosti arizovala...“ Podtitul hry je *Příběh, na který by Slovensko nejraději zapomělo*. ■ Média (např. Deník.cz, 15. 8.), připomněla, že českou velvyslankyní na Slovensku se skutečně stane Livia Klausová, žena bývalého prezidenta. Letos v únoru Lidové noviny upozornily na práci slovenského historika Mateje Medveckého, podle něhož se otec Klausové Štefan Miština za války podílel na perzekuci slovenských Židů: v roce 1940 měl přesídlit z Prahy do Bratislavy, kde pracoval pro totalitní Ústřednu státní bezpečnosti. O osm let později vstoupil do Komunistické strany Slovenska. (L. Klausová o tom údajně neví.) ■ Na otázku novináře Karla Hvizďaly „Celý život fotografuješ koncentrační tábory, kde za války bylo zavražděno šest milionů Židů. Jak ses dostal k zájmu o judaismus?“ odpověděl fotograf Pavel Dias: „Nejsem halachický Žid, ani konvertita, ani katolík, nejsem pokřtěn, ale dostal jsem se k judaismu na počátku 60. let. Moje generace se vracela k hrůzám holokaustu a i Nežidé soucítily s trpícími. Říkali nám bílí Židé.“ (Literární noviny, 15. 8.)

■ „Chagall, který vyrůstal v rodině chasidských Židů, pro něž bylo jakékoli zobrazování lidí i zvířat hříchem, se jako v horečkách procházel chodbami Louvru a dychtivě naslouchal jazyku evropského umění,“ píše mj. autor referátu (Art.ihned.cz, 23. 8.) o výstavě slavného malíře *Modern Master* v Tate Liverpool, která potrvá do 6. 10. Článek má dlouhý, ale zajímavý titlek: „Moderní mistr, nebo sentimentální kýč? Chagall dostává v galerii Tate druhou šanci.“ ■ Jihlavský deník (31. 7.) přinesl článek o Antonínu Kalinovi, rodáku z třebíčské Kočičiny. V letech 1939–45 (!) byl jako komunistka vězněn v koncentračním táboře Buchenwald. I díky svému poměrně dobrému postavení v táboře mohl shromažďovat dětské vězně a pomáhat jim. Před koncem války všem židovským dětem v bloku přepsal v papírech víru a zachránil jich tak na 1300. Překvapivě až loni obdržel ocenění Spravedlivý mezi národy.

/tpt/, ilustrace Jiří Stach

Kalendárium

Literární dílo prozaika, esejisty, básníka a překladatele Stefana Zweiga (1881 Vídeň – 1942 Brazílie) je dobře známo. Málo se ale ví, že jeho německo-židovská rodina měla své kořeny na Moravě. Stefanův otec, úspěšný textilní továrník Moritz Zweig (1845–1926), byl prostějovským rodákem. V tomto městě a v nedaleké Olomouci žila řada Stefanových příbuzných. V září roku 2013 uplyne **120 let** od narození jednoho z nejslavnějších členů moravské větve Zweigů, dirigenta Fritze Zweiga.

Stefanův vzdálený bratranec **FRIITZ (FRIEDRICH) ZWEIF** se narodil **8. 9. 1893** v Olomouci jako poslední ze tří dětí Marie a Moritze Zweigových. Jeho sourozence postihl tragický osud: bratr Robert Elchanan Zweig padl na počátku první světové války, a sestra Lina Karolína, provdaná Husserlová, zahynula během šoa. Obětí nacistické genocidy se stal i Fritzův strýc Otto Zweig (1874–1943), který patřil k předním olomouckým skladovníkům a jehož jméno připomíná jedna z tamních přepychových vil (v ulici Spojenců 16).

Fritz Zweig od dětství projevoval hudební vloh, byl vynikajícím pianistou, hrál i na varhany. V rodném městě vystudoval německou obecnou školu a tamtéž pak i vyšší reálku, kde v roce 1910 maturoval. Po maturitě odešel do Vídně, kde byl dva roky soukromým žákem slavného skladatele a pedagoga Arnolda Schönberga.

Na počátku kariéry Zweig často střídal místa působení. V letech 1913–1933 (s přestávkou za první světové války, kterou strávil nejprve v Haliči, později jako důstojník dělostřelectva v Dolomitech) pracoval v Německu. Působil v opeře v Mannheimu, jako hudební ředitel v Barmen-Elberfeldu, v roce 1923 přišel do Berlína, kde pracoval jako šéf-dirigent známých operních domů: Volkoper, městské opery v Charlottenburgu, slavné Krollovy opery, státní opery Unter den Linden.

Po nástupu nacistů k moci v roce 1933 přijal nabídku dirigentského angažmá v pražském Novém německém divadle, které tehdy vedl Paul Eger. Zweig v novém působišti spolupracoval hlavně s šéf-dirigentem Georgem Szélem a s jeho ná-

stupcem Karlem Ranklem. Uplatnil se také v německém vysílání Radiojournalu. Dobová kritika oceňovala Zweigovu provozní spolehlivost, repertoárový rozhled a schopnost detailní práce s orchestrem. Byl citlivým diplomatem, což pomáhalo (podobně jako již dříve v Berlíně) i v české metropoli řešit náročné vztahy v souboji v napjaté předválečné situaci.

V roce 1938 odešel Zweig s manželkou do Paříže, kde byl hostujícím dirigentem v Grand opera, pravidelně hostoval i v Royal Opera v Covent Garden v Londýně, v rámci turné navštívil také Moskvu a Petrohrad. Dva dny před obsazením Paříže německými vojsky uprchl poslední americkou lodí z Evropy do USA.

Jeho dirigentskou kariéru v novém domově předčasně ukončil nádor hrtanu a pooperační problémy s řečí; závěr profesní dráhy strávil jako učitel hry na

Fritz (Friedrich) Zweig. Foto archiv.

klavír a dirigentství na Music Academy of the West v Santa Barbaře, později jako učitel hudby v Hollywoodu. Jako pedagog ovlivnil později velmi úspěšné umělce, např. Marilyn Horneovou, Karan Armstrongovou, Charlese Muncha a Lawrence Fostera.

Životní pouť Fritze Zweiga se uzavřela 28. 2.

1984, kdy zemřel v Los Angeles ve věku 91 let. Jeden z devíti Schönbergových žáků, kteří do roku 1938 působili v ČSR, nezůstal jen v paměti diváků, má čestné místo v amerických a německých encyklopediích či antologiích; v českém prostředí se mu hlouběji věnovala Jitka Ludvíková z pražského Divadelního ústavu.

Fritz Zweig nebyl jediným členem moravské větve Zweigů, který stojí za pozornost. Jistě je vhodné alespoň zaznamenat jméno jeho bratrance Maxe Zweiga (22. 6. 1892 Prostějov – 5. 1. 1992 Jeruzalém), úspěšného dramatika. (Své životní osudy zaznamenal v memoárech, které vyšly nedávno i česky pod lakonickým názvem *Vzpomínky*.)

RADEK AUBRECHT

Z osobností, která mají výročí v září, připomínáme alespoň ještě tři: rabín a autor „vědy o židovství“ **MICHAEL SACHS** (3. 9. 1808 Velký Hlohovec – 31. 1. 1864 Berlín) – **205 let**. ■ Významný český novinář **GUSTAV WINTER** (20. 6. 1889 Radenín – září 1943 Londýn) – **70 let**. ■ Spisovatel a novinář **WILLY HAAS** (7. 7. 1891 Praha – 4. 9. 1973 Hamburk) – **40 let**.

PUBLIC RELATIONS PRO JOM KIPUR

Internetový magazín Tablet (www.tablet-mag.com) publikuje pravidelně povídky izraelského autora Etgara Kereta, známého i českým čtenářům. Jako jomkipurovou pozornost přetiskujeme část textu, v němž autor popisuje svůj zážitek z knižního festivalu v Göteborgu v říjnu 2009. Líčí, jak poté, co překonal nedůvěru švédských čtenářů, kteří dennodenně slýchají zprávy o všemožných izraelských nepravostech, nastalo to „skutečné švédské drama“. Zjistil, že se zřejmě nedostane domů do Tel Avivu na Jom kipur. Když byl problém zažehán, pozval na oslavu úspěchu své nové přátele do restaurace.

„Když to tak pěkně vyšlo, mohl byste nám vysvětlit, co je na tom svátku tak zvláštního?“ zeptal se mě můj mladý švédský nakladatel. A tak jsem se ocitl v situaci, kdy jsem se napůl opilý, s žaludkem plným studeného bramborového salátu a vynikajícího českého piva, snažil vzdělaným Švédům vysvětlit, co je to Jom kipur.

Švédové poslouchali a žasli. Představa dne, kdy na ulicích nepotkáte ani jedno auto, kdy lidé kráčejí bez peněženek a všechny obchody jsou zavřené, dne, kdy nevysílá televize a neobnovují se zprávy na internetu, jim zněla jako nějaký nový průkopnický životní model a nikoli prostý židovský svátek. Skutečnost, že v ten den máte také ostatní požádat o odpuštění a učinit morální inventuru, ještě zvýšila jejich antikonzumentské nadšení a dodala i vítanou analogii s hipiky šedesátých let. Půst jim zněl jako extrémní verze oblíbené diety. Začal jsem tak, že jsem svou lánanou angličtinou vysvětloval tradiční hebrejský rituál, a nakonec jsem zjistil, že provozují PR pro ten nejskvělejší, nejvyhledávanější svátek na světě, pro iPhone mezi všemi oslavami. Co vám mám povídat – Švédové se do slova zalykali závistí, že jsem se narodil do tak skvělého náboženství.

O dvacet šest hodin později jsem se procházel s manželkou po jedné z nejrušnějších telavivských ulic, synek za námi šlapal na kole s postranními kolečky a ptáci zpívali svou ranní píseň, kterou vnímám jen na Jom kipur.

„Táto,“ zeptal se mě syn, když kolem nás projel, „zítra bude zase Jom kipur?“

„Ne, miláčku, zítra už je normální den.“ Rozplakal se.

„Neplač, zlatíčko,“ snažila se ho utěšit žena, „za chvíli bude Sukot.“

Nepomohlo to. Syn měl pravdu. Jom kipuru se nic nevyrovná. Všichni to vědí. I ti Švédové. (Z angličtiny přeložila am.)

BEDŘICH UTITZ**Kaleidoskop mého století**

■ Životní pouť spoluzakladatele exilového vydavatelství Index, spisovatele a publicisty Bedřicha Utitze zrcadlí trojí kulturní kontext – německojazyčný, židovský a český. Ačkoli jeho „Kaleidoskop“ vzpomínek a příběhů zachycuje dobu plnou zvratů a dějinných dramát, zaujme nás atmosféra vyprávění, která vyznačuje odstup a konzistentní přístup k životu, podepřený osobitým a vyrovnaným smyslem pro humor.

Životní epizody, postřehy, bilancující pasáže, postihující vlastní tvůrčí činnost, jsou zarámovány do šesti hlavních životních etap: dětství ve Vídni, mládí v Praze do okupace, první emigrace s následnou službou v zahraniční armádě, první návrat a doba do druhé okupace v r. 1968, druhá emigrace do Německa a druhý návrat do Čech.

Vydalo nakladatelství Academia v Praze roku 2013. 268 stran, dop. cena 395 Kč.

MARK R. COHEN**Pod křížem a půlměsícem**

■ Kniha profesora blízkovýchodních studií na Univerzitě v Princetonu přehledně rozebírá postavení židů v křesťanském a islámském světě z hlediska právního (srovnává islámské, křesťanské a pohanské římské právo), hospodářského a sociologického, kdy Cohen mj. vyvrací zatřetí stereotypy a mýty o „zlém křesťanství a hodném islámu“. Závěrečnou kapitolu pak tvoří pojednání o mezináboženské polemice mezi židy a křesťany.

Vydalo nakl. Vyšehrad v Praze roku 2013. Z angličtiny přeložil Jiří Blažek; 400 stran, dop. cena 398 Kč.

JEAN AMÉRY**Marná léta učednická**

■ Kniha doplňuje dva předchozí svazky esejí rakouského filosofa a spisovatele Jeana Améryho *Bez viny a bez trestu* a *O stárnutí*, s nimiž tvoří podle jeho slov životopisný román-esej. Víc než životní příběh, poznamenaný trýznivými zážitky z nacistického pronásledování, je však zdůrazněna jeho reflexe. Autor vypráví o svém rakouském mládí před nástupem nacismu a o letech strávených ve Vídni po Hitlerově ovládnutí Německa. Další kapitola zachycuje válečná léta a autorův pobyt v emigraci a v internačním táboře ve vichistické Francii. Nechává však stranou zkušenosti a úvahy o holocaustu a spíše líčí ztrátu iluzí o demokracii a idealizované Francii. Její porážku vnímá – a stejně tak i selhání inteligence – jako svou osobní prohru.

Vydalo nakl. Prostor v Praze roku 2013. Z němčiny přeložila Daniela Petříčková; 200 stran, dop. cena 280 Kč.

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

Dokumentace průběhu natáčení v Terezíně, 1942
© FilMOTEKA Narodowa, Varšava.

VÝSTAVA O FILMOVÁNÍ V GHETTU TEREZÍN

■ V pražském Židovském muzeu v Galerii Roberta Guttmana v Praze (U Staré školy 3, Praha 1) je přístupna nová výstava s názvem *Pravda a lež. Filmování v ghettu Terezín 1942–1945*. Připravilo ji ŽMP ve spolupráci s Národním filmovým archivem a na základě nejnovějších poznatků mapuje historii vzniku dvou propagandistických filmů, které nacisté vytvořili v ghettu Terezín.

Klapka prvního snímku *Ghetto Theresienstadt* padá na podzim 1942. Příběh fiktivní rodiny Holländerovy má pro interní potřeby SS názorně ilustrovat přesun obyvatel židovského původu do ghetta a jejich funkční začlenění do struktury tábora. Pod dohledem obersturmführera SS Herberta Otta, který na přelomu 1941/42 velel zvláštnímu komandu ve vyhlazovacím táboře Chełmno, natáčení nejen zajišťují, ale i dokumentují profesionální kameramani z Berlína. Na základě rozkazu se na filmu podílí i skupina vězňů pod vedením producentky a režisérky Ireny Dodalové; v táboře se dokonce vyrábí pojiždný vozík na kameru a stříhací stůl. I přes vynucené přepracování scénáře není film dokončen.

Podruhé se myšlenka na filmování objevuje zhruba o rok později. S postupem času totiž na veřejnost stále více pronikají zprávy o nacistických zverstvech páchaných na evropských Židech. A je to opět Terezín, jenž se má na přání Adolfa Eichmanna stát „klebnicí zralou na návštěvu zástupců tisku a Červeného kříže“. Kulis zkrášeného města má být využito i pro film o „šťastném“ životě v ghettu. Jeho výrobu však zajišťuje pražská společnost Aktualita, která se zaměřuje na zpravodajské týdeníky a krátké filmy. První reportáž, zachycující příjezd holandského transportu v lednu 1944, je zničena patrně na pokyn Heinricha Himmlera. Další natáčení s proklamovanou účastí populárního německého herce a režiséra

Kurta Gerrona pokračuje v srpnu a září. Postprodukční práce se protahují dalších šest měsíců. Výsledný film *Terezín. Dokumentární film z židovského sídelního území*, jinak spíše známý pod svým metaforickým označením *Vůdce daroval Židům město*, je tak v rámci několika uzavřených představení promítán až začátkem dubna 1945. Naprostá většina terezínských vězňů, mezi nimi i mnozí aktéři obou filmování, je tou dobou dávno zavražděna.

Na výstavě se poprvé veřejnosti představí montáž z filmových výstřižků z roku 1942, které vězni ukryli v ghettu a které se podařilo v Národním filmovém archivu identifikovat v roce 2004, i dosud nepublikované fotografie, jež byly tajně pořízeny během filmování. Návštěvníci mohou dále zhlédnout záběry z dokumentace průběhu natáčení v roce 1942, uložené ve FilMOTECE Narodowej ve Varšavě i oba dochované fragmenty druhého terezínského filmu, které se nacházejí v NFA a v památníku Jad vašem v Jeruzalémě. Unikátní filmové záběry a fotografie dále doplňují písemné a obrazové dokumenty dosud publikované jen v odborném tisku. Kurátorkami výstavy jsou Eva Strusková a Jana Špíchalová.

Výstava potrvá do **23. 2. 2014** a je otevřena denně kromě sobot a židovských svátků 9–18.00 (do 25. 10.), 9–16.30 (od 27. 10.).

K výstavě jsou připraveny doprovodné akce: dne **19. 9.** a **10. 10.** vždy od 17.00 se v galerii konají komentované prohlídky výstavy. Dne **2. 9.** od 20.00 se v kině Ponrepo (Bartolomějská 11, P 1) koná projekce filmu *Dita Saxová* (1967, režie: A. Moskalyk; námět a scénář: A. Lustig). Úvodní slovo pronese paní Hana Hnatová, přeživší z Terezína, Osvětími a Mauthausenu.

KONCERT V LOUNECH

■ Dne **29. září** od 17 hodin se v lounské židovské obřadní místnosti koná dernisáž výstavy výtvarníka Památníku Terezín Miroslava Veselého. Její program připomene významného žateckého rodáka Karla Reinerja (1910–1979), syna vrchního kantora žatecké synagogy. Zazní nejen jeho písně z terezínského představení *Ester*, ale i jazzové *Tři písně milostné* ze 30. let a *Abece květovaného koně*, kterou Reiner vytvořil spolu se spisovatelem N. Frýdem pro děti postižené nacistickou perzekucí.

KAREL REINER V PRAZE

■ Tentýž skladatel bude představen i v Praze, a to dne **17. září** od 20 hodin v klubu Ryba na rube (Mánesova 87, P 2). Kvarteto ve složení Zuzana Hanzlová – zpěv, flétna, Jaroslav Svoboda – harmonium, Petr Tichý – kontrabas a Michal Hrubý – klarinet uvede variace ve folklorně jazzovém duchu na písně z představení *Esther* a další Reinerovy skladby.

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(Maiselova 18, Praha 1)

Káva o čtvrté

■ Po roce přijal znovu pozvání na „Kávu“ respektovaný novinář a uznávaný spisovatel **Karel Hvížďala**. Přijde v úterý **17. září** v 15.30.

■ Ve středu **2. října** od 15.30 vás zveme na debatu se sociologem, spisovatelem a dokumentaristou **Fedorem Gálem** a projekci filmu s názvem **35 měsíců s Natálkou**, jež vytvořil spolu s **Martinem Hanzlíčkem**. Film pojednává o jednom zločinu, o malé Natálce a lidech kolem. Pořady připravil a moderuje Honza Neubauer.

Prohlídka hřbitova v Radlicích

■ V rámci Dnů evropského dědictví Židovská obec v Praze otevírá pro veřejnost v neděli **8. září** od 11 do 17 hodin Starý židovský hřbitov v Radlicích, v 11 a 14 hodin proběhne komentovaná prohlídka. Adresa: U Starého židovského hřbitova 2556, Praha 5-Radlice, spojení MHD: autobus 231 ze zastávky Na Knížecí do zastávky Kesnerka (na znamení).

Koncert v Jeruzalémské synagoze

■ Cyklus varhanních koncertů v Jeruzalémské synagoze (Jeruzalémská 7, P 1) pokračuje: ve středu **11. září** od 18.00 hraje Aleš Bárta. Na programu jsou skladby: A. Dvořák, B. Martinů, F. Mendelssohna-Bartholdyho, A. G. Rubinsteina a F. Liszta.

■ V synagoze je od **12. 9. do 31. 10.** přístupna výstava ke 100. výročí úmrtí pražského rodáka s názvem **David Popper – Paganini violoncella**. Je otevřena denně mimo sobot a židovských svátků 11–17 hodin.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ

A KULTURU ŽM V PRAZE

(Maiselova 15, Praha 1, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ 3. 9.: **Tři generace**. Vzácnými hosty tohoto večera budou spisovatelka a překladatelka české literatury do hebrejštiny Ruth Bondyová, její dcera, izraelská novinářka Tal Bashanová a její vnučka, studentka divadelní školy Karmel Netzerová. Rozhovor se soustředí na rodinné kořeny, jizvy šoa, identitu a život v Izraeli. Pořad proběhne v češtině a angličtině se simultánním tlumočením do češtiny.

■ 10. 9.: **Proměny židovského hřbitova na Žižkově**. Vernisáž výstavy fotografií zachycujících často již neexistující části židovského hřbitova ve Fibichově ulici na pražském Žižkově, které nenávratně zanikly v důsledku stavby televizní věže v 80. letech minulého století. Vernisáž uvede přednáška Arna Paříka z ŽMP. Vý-

KULTURNÍ POŘADY

Výřez z pohledu na nejstarší severní část židovského hřbitova na Žižkově. Kolem roku 1840, archiv ŽMP.

stava potrvá do 10. 10.; je přístupna po–čt 10–15.00, pá 10–12.00 a dále během večerních programů a po domluvě.

■ 17. 9.: **Proti vůli otců**. První pořad z cyklu němých sovětských filmů s židovskou tematikou. Projekce uvede dva snímky z 20. let minulého století: adaptaci povídky Šolema Alejchema *Krvavý potok* o účasti ruských Židů na revoluci v roce 1905 nazvanou *Proti vůli otců* (45 minut) a avantgardně pojatý propagandistický snímek *Židé na polích* (18 minut), scénář V. Šklovskij a Vl. Majakovskij, režie A. Room. Projekci uvede P. Straka a doprovodí ji hudba J. Grunta v duchu dobové hudební avantgardy D. Šostakoviče a S. Prokofjeva.

■ 23. 9.: **Poklad židovských písní**. Koncert sourozeneckého dua Ester. K. Hajdovská-Tlustá a Al. Hajdovský. Vstupné 60 Kč.

■ 24. 9.: **Svátek Sukot**. Přednáška vrchního rabína E. K. Sidona.

■ 30. 9.: **Judaismus a homosexualita**. Pořad z cyklu diskusí o setkávání judaismu s tématy moderní společnosti. Hosté: ortodoxní rabín M. Kliment a někdejší místopředsdkyně plzeňské ŽO Rézi J. Weiniger. Moderuje redaktor *Maskilu* P. Kuča.

■ **Nedělní program pro děti a jejich rodiče**: 15. 9. ve 14.00: **Lviček Arje slaví Sukot** (Svátek stánků). Společně s Arjem si budeme vyprávět o putování Židů pouští a jejich přebývání v sukách. Prohlídka: Židovské Město. Jednotné vstupné 50 Kč.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ

A KULTURU ŽMP V BRNĚ ŽIDOVSKÁ OBEC BRNO

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

■ Zveme na **Týden židovské kultury v Brně**, který se koná od neděle **8. do 15. září**.

Není-li uvedeno jinak, vstupné na všechny akce činí 30 Kč.

■ 8. 9. v 10.30: **Roš hašana**. Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let věnované židovskému Novému roku.

■ 8. 9. od 14.30: **Stolpersteiny – kameny zmizelých**. V brněnských ulicích se v roce 2011 začaly objevovat dlažební kostky se jmény obětí holokaustu. O významu tzv. „kamenů zmizelých“ během krátké přednášky a následné vycházky ulicemi města bude vyprávět Boris Barak Selinger, koordinátor jejich ukládání v Brně.

■ 9. 9. v 18.00: **Miriam**. Vystoupení brněnského tanečního souboru Miriam, specializujícího se na tradiční i moderní izraelské tance, po němž bude následovat taneční workshop pro návštěvníky.

■ 10. 9. v 10.30: Slavnostní otevření zrekonstruovaných prostor židovského hřbitova v Brně v rámci projektu **Brno židovské** za účasti vrchního rabína E. K. Sidona a dalších významných hostů.

■ 11. 9. v 18.00: **Prohlídka brněnské synagogy** s rabínem Š. Kučerou. Historii brněnských synagog doplní Z. Prudilová.

■ 12. 9. v 18.00: **Pane předsedo, ve vsi skromnosti...** Pozvání k besedě na obci přijal předseda Ústavního soudu ČR JUDr. Pavel Rychetský.

■ 15. 9. v 10 a 12.00: Komentované prohlídky židovského hřbitova v Brně-Židenicích. Výklad povede lektorka ŽMP Mgr. K. Suchánková. Prosíme o předběžné přihlášení na adresu: katerina.suchankova@jewishmuseum.cz. Maximální počet účastníků prohlídky je 30, poplatek za výklad 30 Kč se hradí na místě.

■ 15. 9. v 15.00: **Zpěvy zavržených**. Týden židovské kultury uzavrou verše sefardských básníků s hudebním doprovodem. Zpěv a recitace: L. Peřinová; violoncello: J. Škrdlík. Koncert se uskuteční v brněnské synagoze, Skořepka 13. Vstupné 50 Kč.

■ Od pondělí 9. 9. do čtvrtka 12. 9. bude otevřena knihovna ŽOB od 13 do 18 hodin na tř. Kpt. Jaroše 3, IV. patro. Před zahájením akcí možno zakoupit košer víno, knihy, DVD a CD s židovskou tematikou.

■ 30. 9. v 18.00: **Na „zkušené“, v Izraeli České republice**. Jaké to je, být Čechem studujícím v Zemi zaslíbené, nebo Izraelcem studujícím v Čechách? Beseda s izraelskými studenty studujícími v České republice a českými studenty, kteří absolvovali studium na některé z izraelských univerzit.

■ **Výstava**: V září můžete v sále OVK Brno zhlédnout výstavu fotografií nazvanou **Mnoho tváří Izraele**, jež vytvořila lektorka brněnské pobočky OVK ŽMP Mgr. K. Kuboňová v době svých studií na Univerzitě v Tel Avivu. Výstava je přístupná ve dnech programových akcí nebo po telefonické domluvě kdykoliv.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Co bude letos ve škole nového?** Především začíná projekt, který Lauderova nadace zahájila již ve všech školách, které podporuje. Mimopražské děti se budou moci od 2. září prostřednictvím e-learningu učit hebrejštinu a židovskou výchovu. Je to nový důležitý prvek, jak zapojit židovské děti, žijící mimo centrum, do systému židovského vzdělávání. Přihlásilo se přes 20 dětí. Zájemců bylo více, ale Lauderova nadace přesně určila možný věk e-learningových studentů.

Pravidelný půlroční projekt, který připravujeme pro žáky a studenty „Lauderovek“, je tento rok zaměřen na životní prostředí. Chtěli bychom, aby se studenti hlouběji zamysleli nad problémy, jež pravděpodobně bude muset jejich generace řešit s větší vážností, než je řešila generace naše. Výkyvy počasí, které stále častěji zažíváme, odpovídají modelům závažných změn způsobených člověkem, před nimiž ekologové varují již několik desetiletí.

K životu ale patří i oslava svátků a výročí. Jednotlivé sváteční dny oslavíme letos stejně jako každý rok prostřednictvím různých projektů. A budeme moc rádi, když se na nás přijdete podívat. *Kateřina Dejmálová*, ředitelka školy

■ **Víte, že:** školka Lauderových škol oslaví v tomto školním roce 5 let své existence; mateřskou školu LŠ bude v tomto školním roce navštěvovat celkem 40 dětí; do první třídy LŠ nastoupí 18 žáků, do primy gymnázia 19 studentů; kvinta pokračuje v počtu 15 studentů; všichni maturanti loňského školního roku se chystají na studium na vysoké škole.

■ V sekretariátu školy je k dispozici nový školní kalendář pro školní rok 2013/14. *ip*

ULPAN: KURZY HEBREJŠTINY

■ **Ulpán, o. s.**, vypisuje na školní rok 2013/2014 kurzy moderní hebrejštiny pro širokou veřejnost na sedmi různých úrovních pokročilosti – od úplných začátečníků přes mírně a středně pokročilé až po konverzační kurz pro velmi pokročilé studenty.

Kurzy začínají v týdnu od **7. října**. Výuka probíhá v učebnách v Belgické ulici v Praze 2.

Klademe důraz na komunikaci v živém jazyce, tak jak se jím hovoří v dnešním Izraeli. Při výuce používáme moderní a interaktivní metody. Naši lektoři jsou nejen kvalifikovaní, ale také kreativní a vstřícní a v hodinách panuje přátelská atmosféra. Snažíme se studenty seznamovat nejen s moderním hebrejským jazykem, ale i s izraelskou a židovskou kulturou. Součástí školního roku jsou i oslavy židovských svátků stejně jako slavnostní setkání na závěr roku spojené s předáváním vysvědčení. Letos svým studentům nově nabídneme také **videotéku a čítárnu hebrejských novin**. Pro širokou veřejnost chystáme druhý cyklus přednášek o současném izraelské kultuře **Ulpán uvádí...**

Zájemcům o hebrejštinu doporučujeme navštívit webovou stránku www.ulpan.cz, kde najdou přihlášku i všechny potřebné informace. *lb*

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

CHINUCH: MODERNÍ HEBREJŠTINA S RODILÝM MLUVČÍM

■ Od září pokračuje kurz moderní hebrejštiny. Bude mít dvě úrovně pokročilosti, vyučuje rodilý mluvčí. Cena kurzu je 1695 Kč za 18 lekcí (září–leden). Kurz se bude konat vždy v úterý na Židovské obci v Praze, je určen především členům obce, případně organizací přidružených ve Federaci židovských obcí v ČR. Výuka začíná 10. září.

Rozvrh: konverzace pro středně pokročilé 17–18.00, mírně pokročilí 18.15–19.15, obě skupiny vyučuje Daniel Ziss. Součástí kurzu je hlídání dětí. Ve druhém pololetí předpokládáme pokračování. Kurz se bude konat při minimálním počtu deseti přihlášených v každé úrovni pokročilosti. Pro bližší informace kontaktujte koordinátorku Helenu Bönischovou: helena.bonischova@centrum.cz nebo tel. 604 178 620.

ŽLU: KURZY BIBLICKÉ A MODERNÍ HEBREJŠTINY

■ Židovská liberální unie opět pořádá kurzy hebrejštiny, které začnou po židovských svátcích. Moderní hebrejštiny od 30. září, biblická hebrejštiny od 2. října.

Biblická hebrejštiny: Začátečníci – kurz čtení z učebnice rabi Richarda Federa *Haleluja*. Mírně pokročilí čtou články z téže učebnice. Pokročilí: čteme a překládáme 47. kapitolu z První knihy Mojžíšovy.

Moderní hebrejštiny: kurzy pro úplné začátečníky, mírně pokročilé a pokročilé do úrovně bet. Používáme také audiovizuální techniku.

Kurzy jsou zdarma, jsou hrazeny z grantu MŠMT a NFOH. Informace o kurzech sledujte na www.zlu.cz. *ef*

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

■ 2. září v 15.30: Setkání s vrchním pražským a zemským rabínem E. K. Sidonem před Vysokými svátky.

■ 4. září v 10.30: *Příběh krajiny* – vernisáž výstavy obrazů Vladimíra Stibitze.

■ 11. září ve 14. 30: *Fantazie z krajiny* – vernisáž výstavy z fotografické tvorby Karla Šlinga.

■ 24. září v 10.30: Klavírní matiné – skladby Ant. Dvořáka uvádí a hraje Gerard Langer.

■ 25. září v 15.00: Suka Hagibor – Setkání s pražským rabínem Davidem Peterem ke svátku Sukot.

BEJT SIMCHA

■ Pořádáme hodiny hebrejštiny pro pokročilé, které se konají každé úterý od 18.30; kurz pro středně pokročilé ve čtvrtek od 18.00; pro mírně pokročilé od 19.30.

■ Úvod do judaismu je každé úterý od 19.45.

■ Kabalat šabat každý pátek od 18.00. Akce se konají v Bejt Simcha, Maiselova 4, Praha 1.

WIZO

■ Milé členky, naše zářijové schůze se koná dne **11. 9.** od 15.00 v Maiselově ulici, výbor se sejde dne **4. 9.** od 15.00 v Jáchymově ulici. *ek*

DEBATA O BLÍZKÉM VÝCHODU

■ Spolek akademiků Židů pořádá debatu se zahraničním zpravodajem MFD a LN Pavlem Novotným a arabistou Janem Čuříkem. Koná se v úterý **24. září** v 17.30 v Maiselově ulici 18, Praha 1, 3. patro. *jf*

VÝZVA K SETKÁNÍ

■ V příštím roce uplyne padesát let od zájezdu do Terezína, který zaštitil tehdejší vrchní zemský rabín prof. Dr. Richard Feder. Zájezd byl určen pro poválečnou mládež, později označovanou jako druhá generace po holocaustu. U příležitosti tohoto výročí bych ráda vyzvala k setkání těchto tehdy mladých lidí, a to i těch, kteří neměli možnost se zájezdu zúčastnit, včetně jejich rodinných příslušníků. Obracím se tímto na některého z tehdejších účastníků nebo jiného člena naší židovské pospolitosti, zda by se ujal organizace akce. Jednalo by se o setkání v Praze s následnou návštěvou terezínského Muzea ghetta. Ti, kterých se tato výzva týká, prosím, aby mne v případě zájmu kontaktovali na mou e-mailovou adresu: youdell_judith@yahoo.co.uk.

Judith Youdell

HLEDÁM PŘÍBUZNÉ

■ Hledám příbuzné své matky Hanne Grünpeterové, která se narodila v roce 1935 v Českém Těšíně (Bezručova 32) v rodině Marthy, rozené Windholzové, v Těšíně, a Erwina Grünpetera, narozeného v Beuthenu. Rodiče Marthy byli Rosa, rozená Elsnerová, a Nachman Windholz. Moji prarodiče (Martha a Erwin) odešli v roce 1938 do Anglie a po válce do Chile. Ráda bych se dozvěděla něco o příbuzných, kteří zůstali v Československu. Děkuji už dopředu každému, kdo by mi mohl dát nějakou zprávu. Možná spojení: lisee@netline.cl (německy, anglicky nebo španělsky); jachym.vohryzek@seznam.cz (česky). V prvním týdnu v září budu nakrátko v České republice.

Liliana Seelmann (Chile)

SEZNÁMENÍ

■ Pro barevný podzim života hledám muže, který se snaží žít podle Mojžíšova zákona. Zn: Šalom uvracha. Odpovědi pošlete laskavě do redakce Rch, Izraelská 1, Praha 3.

ŽNO BRATISLAVA

V **septembri** blahoželáme našim členom: pani Dagmar Dvorská – 82 rokov; pani Katarína Gályová – 60 rokov; pán Ing. Peter Gero – 71 rokov; pani MUDr. Marta Gröplová – 72 rokov; pani Mgr. Jana Hanusková – 55 rokov; pán Ing. arch. Peter Havaš – 78 rokov; pán Igor Händler – 60 rokov; pani RNDr. Mária Hvastijová – 77 rokov; pani Viera Kamenická – 65 rokov; pani Mária Országová – 79 rokov; pán Milan Reitmann – 60 rokov; pán Nathan Karol Steiner – 80 rokov; pán MUDr. Peter Šťastný – 72 rokov; pani Dagmar Volková – 55 rokov; pán Dr. Jozef Weiss – 80 rokov; pani Dr. Mária Weissová – 80 rokov, a pani Renné Žiaková – 85 rokov.

Ad mea veesrim šana!

BANSKÁ BYSTRICA

V **septembri** blahoželáme: pán Tomáš Gálik, nar. 4.9. – 66 rokov; pani Darinka Kossárová, nar. 11.9. – 75 rokov, a pán Andrej Ambroš – 90 rokov. Nášmu najstaršiemu jubilatovi, pánu Ambrošovi, zo srdca prajeme dobré zdravie a veľa životného optimizmu.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **září** oslavujú narodeniny tito členové našej obce: pani Věra Bakalová, nar. 14.9. – 72 let; pan Petr Fiša, nar. 15.9. – 58 let; pan Arnošt Goldflam, nar. 22.9. – 67 let; pani Judita Klauberová, nar. 27.9. – 92 let; pan David Kšica, nar. 13.9. – 38 let; pani Helena Nėdbalová, nar. 23.9. – 88 let; pani Hana Nėmečková, nar. 30.9. – 31 let; pani Eva Neufeldová, nar. 28.9. – 80 let; pani Eva Pěnčíková, nar. 8.9. – 81 let; pani Ruth Rossi, nar. 19.9. – 87 let; Elijah Shai Selinger, nar. 19.9. – 5 let; pani Ráchel Michaela Selingerová, nar. 20.9. – 40 let; pani Gizela Straková, nar. 12.9. – 86 let; pani Růžena Svobodová, nar. 13.9. – 65 let; pani Michaela Walsbergerová, nar. 10.9. – 38 let, a pani Ivana Zapletalová, nar. 16.9. – 51 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **září** oslavujú narodeniny tito naši členové: pani Diana Shonert, nar. 21.9. – 27 let; pani Božena Jelínková, nar. 28.9. – 55 let; slečna Ivana Kovtunová, nar. 9.9. – 16 let; pan Janet Narodetsky, nar. 10.9. – 54 let; pani Zlata Palkovičová, nar. 9.9. – 29 let; pani Ing. Katolína Bergmanová, nar. 25.9. – 40 let; pan Viktor Sanovec, nar. 9.9. – 70 let; pan Karel Šetelík, nar. 12.9. – 61 let; pan Václav Tůma, nar. 12.9. – 68 let; pan Mgr. Jaroslav Faltýn, nar. 25.9. – 37 let, a pani. Jana Majzlíková, nar. 10.9. – 36 let.

Ad mea veesrim šana!

**ZPRÁVY
Z OBCÍ****ŽO KARLOVY VARY**

V **září** oslaví své narodeniny: pan Gabriel Szász, nar. 4.9. – 84 let, a pan Tomáš Huňáček, nar. 7.9. – 47 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V **septembri** oslavujú: pán Štefan Gömöri, nar. 5.9. – 93 rokov; pani Serena Bayernová, nar. 7.9. – 91 rokov; pani Judita Grünbergerová, nar. 15.9. – 91 rokov; pán Zoltán Langer, nar. 29.9. – 90 rokov; pani Berta Grossová, nar. 16.9. – 86 rokov; pán F. Csaba Kende, nar. 7.9. – 80 rokov; pani Eva Breinerová, nar. 21.9. – 76 rokov; pani Eva Gatióvá (Kráľovský Chlmec), nar. 22.9. – 66 rokov; pán Ladislav Luby, nar. 1.9. – 65 rokov; pani Zuzana Ošerová, nar. 9.9. – 62 rokov, a pán Juraj Tkáč, nar. 22.9. – 64 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO LIBEREC

V **září** oslaví narodeniny tito naši členové: slečna Jitka Špačková, nar. 1.9. – 25 let; pan Pavel Gerö, nar. 16.9. – 40 let, a pani Eva Gärtnerová, nar. 23.9. – 76 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **září** oslaví jubilea tito členové našej obce: pani Petra Poláková, nar. 20.9. – 30 let; pani Eva Franklová, nar. 5.9. – 66 let; pan Matyáš Ritter, nar. 15.9. – 20 let; pan David Ritter, nar. 15.9. – 20 let; pani Eva Skládalová, nar. 14.9. – 66 let; pan Daniel Peršin, nar. 12.9. – 27 let, a Mayah Cilka, nar. 15.9. – 5 let. Našim členům přejeme vše nejlepší.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **září** blahopřejeme: pan Petr Grünberger, nar. 11.9. – 38 let; pani Věra Rolková, nar. 13.9. – 75 let, a pan Radim Voznica, nar. 13.9. – 36 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **září** oslaví narodeniny: pani Sarah Ruth Hájková, nar. 10.9. – 23 let; pan Ing. Jan Fialka, nar. 12.9. – 81 let; pan Arnošt Bergmann, nar. 20.9. – 57 let; pan MUDr. Marcel Hájek, nar. 20.9. – 48 let; pan Jiří Löwy, nar. 23.9. – 56 let, a pani Eva Vojtěchová, nar. 28.9. – 54 let. Všem našim jubilatům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **září** oslavujú narodeniny: pani Františka Adamová, nar. 9.9. – 88 let; pani Eva Biellová, nar. 25.9. – 93 let; pani Gertruda Denská, nar. 25.9. – 83 let; pani Jana Hamplová, nar. 2.9. – 83 let; pani Regina Hejnová, nar. 18.9. – 89 let; pan Ondřej Herškovič, nar. 27.9. – 96 let; pani Eva Kleinová, nar. 6.9. – 90 let; pan Ivan Klíma, nar. 14.9. – 82 let; pani Helena Krouská, nar. 12.9. – 92 let; pani Marie Majerová, nar. 29.9. – 90 let; pani Margit Maršalková, nar. 9.9. – 84 let; pani Zuzana Mináčová, nar. 24.9. – 82 let; pani Hana Eva Mlejnková, nar. 8.9. – 81 let; pan Jaroslav Poskočil, nar. 25.9. – 83 let; pani Viera Šlesingerová, nar. 5.9. – 89 let; pani Hana Trávová, nar. 10.9. – 88 let, a pani Zuzana Veselá, nar. 28.9. – 82 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

Dne 28. 7. zemřela ve věku 91 let pani Hana Pavlů. *Zichrona livrachta.*

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **september** sa životného jubilea dožíva pani Judita Gregušová, nar. 4.9. – 85 rokov. Želáme jej z celého srdca všetko najlepšie, veľa zdravia a pohody v kruhu najbližších.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **září** oslavujú: pan Miloš Lichtenstein, nar. 6.9. – 32 let; pani Sonja Lichtensteinová, nar. 18. 9. – 67 let; pani Tereza Skálová, nar. 26.9. – 28 let; pan Oldřich Látal, nar. 9.9. – 53 let; pan Vít Lichtenstein, nar. 7.9. – 28 let; pan Samuel Látal, nar. 9.9. – 14 let; pan Dominik Látal, nar. 17.9. – 20 let; pani Gabriela Becková, nar. 1.9. – 38 let, a pani Šeindly Faerman, nar. 20.9. – 82 let. *Ad mea veesrim šana! Přeje celá teplotická obec.*

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **září** oslaví narodeniny pani MUDr. Antonie Chuchutová, které přejeme hodně zdraví a osobní pohody.

Ad mea veesrim šana!

HEBREJSKÁ UNIVERZITA STÁLE V PRVNÍ STOVCE

Židovský tiskový a informační servis (www.ztis.cz) uvádí, že Centrum pro univerzity světové úrovně šanghajske univerzity Jiao Tong zveřejnilo v srpnu seznam nejlepších akademických institucí světa. Tento žebříček (ARWU) je celosvětově přijímán jako velmi objektivní. V letošním hodnocení se Hebrejská univerzita v Jeruzalémě umístila na 59. místě. Už od roku 2003, kdy byl ARWU uveřejněn poprvé, se Hebrejská univerzita drží v první stovce. Nejlepší umístění zaznamenala v roce 2010, kdy dosáhla na 52. příčku. Univerzity byly také hodnoceny z hlediska počtu bývalých studentů, kteří jsou nositeli Nobelovy ceny anebo Fieldsovy medaile. V této kategorii dosáhla Hebrejská univerzita na 17. místo. V první stovce nejlepších světových univerzit se ocitl také haifský technologický institut Technion (77. místo) a Weizmannův vědecký institut v Rechovot (92. místo). Z českých univerzit se nejlépe umístila Karlova univerzita v Praze, která se objevuje ve třetí stovce žebříčku.

ZYGMUNT BAUMAN ODMÍTL ČESTNÝ DOKTORÁT

Polsko-britský filosof a sociolog Zygmunt Bauman odmítl čestný doktorát Univerzity ve Vratislavi, protože ho na polském internetu napadali antisemité. Sedmaosmdesátiletý Bauman působil na této univerzitě jako profesor do roku 1968, kdy proti němu komunisté zahájili antisemitskou kampaň. Poté emigroval – nejprve do Izraele, kde vyučoval na Telavivské univerzitě, pak do Anglie. Když polský tisk oznámil, že dostane doktorát, objevily se na internetu komentáře typu „přijď s judeokomunismem“, „nesnáším židobolševiky“. Bauman doktorát odmítl s tím, že nechce poškodit pověst univerzity, což její rektor označil jako „kapitulaci před extrémní pravici“.

KADIŠ V BIALYSTOKU

Poláci si v srpnu připomněli 70. výročí likvidace ghetta v Białystoku, druhého největšího ghetta v nacisty okupované zemi. Povstání vedli Mordechaj Tenenbaum a Daniel Moskowicz, židovští bojovníci dokázali nacistům vzdorovat několik dní. Většina obyvatel ghetta skončila v Treblince, Majdanku a Osvětimi.

Vzpomínka na židovské obyvatele a jejich tragický konec vyvrcholila uvedením opery *Kadiš*, jejíž hudbu složil Leonard Bernstein a jež zahrnuje též texty białystockého rodáka a přeživšího šoa Samuela Pisara. Přítomen byl i polský prezident Bronisław Komorowski a białystocký arcibiskup Edward Ozorowski.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Mark Podwal: *Sladký rok*.

ROCKER PROTI IZRAELI

Britský rocker Roger Waters, jenž se proslavil jako frontman skupiny Pink Floyd, publikoval otevřený dopis. Vyzývá v něm své kolegy muzikanty, aby se přidali ke kulturnímu bojkotu Izraele. Waters sám však byl nedávno terčem kritiky za „nepsoutaný antisemitismus“, neboť při koncertech používá obří balony ve tvaru medvěda s Davidovou hvězdou, dále symboly srpku a kladiva a amerického dolaru.

NEJHLEDANĚJŠÍ NACISTÉ

Centrum Simona Wiesenthala zveřejnilo seznam nejhledanějších nacistických zločinců. Na prvním místě zůstává Alois Brunner, který po skončení války nalezl útočiště v Sýrii. Kdyby žil, bylo by mu 99 let. Na druhém místě je Gerhard Sommer, žijící v Německu. Roku 1944 se podílel na masakru 560 italských civilistů v Toskánsku. V Kanadě žije Vladimír Katriuk, velitel ukrajinských jednotek, které v letech 1942 až 1944 vraždily Židy a další civilisty v Bělorusku. V Německu je od roku 1983 vyšetřován Hans (Atanas) Lipchis, člen vražedného komanda v Osvětimi. Ivan Kalymon, člen pomocných ukrajinských sborů, se údajně účastnil vraždění a deportací Židů ve Lvovském ghettu. Ačkoli bylo rozhodnuto o jeho vyhoštění, dosud žije v USA. Sören Kam, žijící v Německu, je podezřelý,

že zabil dánského vydavatele protinacistických novin Carla Henrika Clemmensena. V Německu žije Algimentas Dailide, člen litevské policie Saugumas, která zatýkala Židy a Poláky a vydávala je nacistům a jejich litevským kolaborantům. Bývalý tlumočnick gestapa Michail Gorškov je podezřelý, že se podílel na vraždění běloruských Židů. Žije v Estonsku. V USA žije Michael Karkoc, který je podezřelý, že se jako velitel ukrajinských jednotek SS podílel na zločinech proti civilistům.

TEL AVIV MÁ PRVNÍ AUTOBUS NA ELEKTRÍNU

Mezi telavivským hlavním autobusovým nádražím a vlakovým nádražím na ulici Arlozorov začal jezdit autobus na elektrínu. Zářivě oranžový autobus č. 5 jezdí tiše a plynule a působí mnohem méně znečištění než stroje na naftu. Představitelé autobusové společnosti Dan prohlásili, že doufají, že do pěti let bude po městě jezdit na 250 takových vozů (celkem Dan provozuje přes 1000 autobusů). Telavivský autobus vyrobili v Číně, baterie mu vydrží až pět hodin a na sto kilometrů spotřebuje sto kilowattodin.

I24NEWS

Od léta je v provozu nový internetový kanál www.i24news.tv soustředěný na dění v Izraeli a světové události ve vztahu k židovskému státu. Televizní stanice vysílá ve 3 jazycích: anglicky, francouzsky a arabsky z telavivského přístavu Jaffa. Její program se skládá ze zpráv, debat a zpravodajských pořadů. Ředitel stanice F. Melloul prohlásil, že cílem stanice je informovat o aktuálních mezinárodních událostech z izraelského pohledu, jenž je jiný než pohled arabské stanice Al-Džazíra a západních médií.

(am)

רוש חודש ירחון חדש ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217(8), e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daníček, Tomáš Pěkný, Alice Marxová, (šéfredaktorka). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolinie České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prs@cpo.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s. r. o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20, 30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 30. 8. 2013.

Cena 20 Kč (0,90 €)